

MORALI MË I LARTË

Osman Nuri Topbash

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Shkodër, 2022

TITULLI ORIGINAL
AHLÂKIN ZËRVESË

PËRKTHEU
Fatmir Sulaj

REDAKTOI
Ilir Hoxha

FAQOSI
Bledar Xama

BOTIMI I
Shkodër, 2022

PROGRESI BOTIME
Sheshi “2 Prilli”, Rr: Studenti
Shkodër, Shqipëri
Mob: +355 67 340 6182

MORALI MË I LARTË

Osman Nuri Topbash

Përmbajtja

Durimi dhe vendosmëria.....	7
Hamdi dhe shukri (Falënderimi).....	29
Nderi dhe turpi.....	53
Mendjemprehtësia dhe inteligjenca.....	79

Durimi dhe vendosmëria

Durim do të thotë të mos e prishësh ekuilibrin kundrejt situatave materiale dhe shpirtërore të cilat ndryshojnë, të mbrosh normalen, të durosh kundrejt dëshirave të mëdha, të durosh dhimbjet, të sillesh gjakftohtë ndaj vështirësive dhe vuajtjeve, ndërsa ndjenjat njerëzore t'i mbash brenda kufinjve që ka vendosur mendja dhe feja.

Vendosmëri do të thotë qëndrueshmëri, përforcim, qëndresë dhe përballim.

Durimi është qendra kryesore e moralit të bukur, gjysma e besimit dhe çelësi i gëzimit dhe i lumturisë. Është një virtyt i madh që të shpie në xhenet. Durimi është heshtja pa e prishur ekuilibrin përballë ngjarjeve të papëlqyeshme që të japin dhimbje, dhe t'i dorëzohesh Allahut.

Edhe në çështjen e durimit, Profetët dhe miqtë e Allahut kanë shfaqur shembuj të parritshëm dhe kanë fituar ndihmën e Allahut. Për këtë arsye, ata duhet të jenë shembuj tanë në çështjen e durimit.

Durimi në këtë botë të jep dhimbje, ndërsa në ahiret është dritë. Ata që i ndjejnë dhimbjet e durimit në zemër fitojnë kënaqësinë e Allahut dhe xhenetin, i cili është vendi i amëshueshmërisë.

Të mendosh në çdo kohë mirësinë, urtësinë dhe shpërblimin hyjnor sipas urdhërave dhe ndalesave të Allahut, lehtëson durimin.

Kushti i parë i durimit është që ai të shfaqet sapo njeriu të përballet me ngjarjet që e bëjnë atë të nevojshëm. Durimi që nuk bëhet në kohën e tij, nuk ka shumë shpërblim.

Durimi ka një pozitë shumë të madhe në fenë tonë, për shkak se i përfshin të gjitha bukuritë e moralit. Në Kur'anin Fisnik flitet për durimin më shumë se në shtatëdhjetë vende. Në ajetet fisnike, si dhe në tërë personalitetin e Pejgamberit ﷺ, të gjithë ummetit i këshillohet durim:

“O ju që keni besuar, kërkonti ndihmë me durim dhe namaz nga Allahu!..” (el-Bakara, 153)

“O ju besimtarë, bëni durim, bëhuni të qëndrueshëm kundër armikut, rrini të përgatitur dhe kini frikë nga Allahu ashtu që të bëheni të suksesshëm.” (Ali Imran, 200)

Në komentin që i bën këtij ajeti, Elmallë Muhammed Hamdi Jazar, na jep këtë sqarim:

“Një nga emrat më të nderuar të Zotit është edhe emri **“es-Sabur”**. Kush ka durim, do të thotë se te ai ka një shfaqje të fuqisë së Allahut. Veçanërisht, nëse këta njerëz durimtarë mbledhen dhe formojnë një grup, në çdo situatë fitojnë ndihmën e Allahut. Allahu gjithmonë është miku dhe i dashuri i tyre.”

Shpërblimet e mëdha gjithmonë vijnë pas durimeve të mëdha dhe pas përballimit të fatkeqësive. Në ajetin fisnik thuhet:

“Durimtarëve u jepet shpërblimi i pamasë!” (ez-Zumer, 10)

Në një hadith fisnik që tregon llojet e durimit dhe mirësitë e tij, Profeti ﷺ thotë:

“Durimi është tri llojesh:

Durimi ndaj fatkeqësive, durimi për të bërë adhurim dhe durimi për të mos bërë mëkat... (Sujuti, II, 42; Dejlemi, II, 416)

I Dërguari i Allahut ﷺ ka lajmëruar se Allahu Teala ka thënë:

“Shpërblimi i një robit Tim, i cili në këtë botë merr atë që do dhe duron duke pritur shpërblimin nga Allahu, është xheneti.” (Buhari, Rikak, 6)

“Nëse rob i Im duron kur ta sprovtoj duke ia verbuar të dy sytë, si shpërblim të syve i jap xhenetin.” (Buhari, Merda, 7; Tirmidhi, Zuhd, 58)

Durimi është një nga disiplinat më të rëndësishme të fesë sonë. Prova e durimit është nga sprovat më të vështira. Për këtë arsye, Hazreti Ebu Bekr ka thënë:

“Nisur nga kjo, është më e lehtë të jem mirë dhe të falenderoj, se sa të sprovohem dhe të duroj.”

Tabllo të virtytshme

Nga fillimi deri në fund, jeta e të Dër-

*guarit të Allahut është e mbushur me she-
mbujt më të bukur të durimit.*

*I Nderuari ynë ﷺ, që nga fëmijëria e
derisa ndërroi jetë, është përballur gjith-
monë me dhimbje të mëdha dhe ka jetuar
çdo lloj vuajtje dhe brengje.*

*Kur ai ende nuk kishte lindur akoma,
përcolli te Allahu babain e Tij, në moshën
gjashtëvjeçare nënën e Tij, në moshën te-
tëvjeçare gjyshin e tij, në vitin e dhjetë të
profetësisë Ebu Talibin, i cili e mbronte,
ndërsa tri ditë pas kësaj ngjarje përcolli
bashkëshorten e Tij të dashur, e cila i jep-
te mbështetjen më të madhe në mesazhin
e Tij, Hazreti Hatixhen.*

*Në Uhud varrosi të nderuarin e dëshmo-
rëve Hazretin Hamza, gjatë jetës nga shtatë
fëmijët e Tij varrosi gjashtë prej tyre bashkë
më shumë nipër, disa në moshë të vogël
dhe disa të rritur. Me duart e Tij varrosi
shumë prej ashabëve që i donte shumë.*

*U torturua, u fye, u shpif për Të, mbeti
i uritur dhe i varfër. U plagos nëpër luftëra,
vuajti nga sëmundjet djegëse. Por asnjëra*

nga këto nuk mundi tia prishte vendosmërinë dhe eikuliberin e Tij. Ai në çdo situatë ishte shembulli i durimit dhe nënshtrimit.

Sa njerëz ka që ia kanë dhënë tokës të gjashtë fëmijët me duart e tyre? Në gjirin e sa njerëzve fëmijët dhe nipërit e vegjël e dorëzonin shpirtin duke marrë frymë me vësh-tirësi? A ka ndonjë njeri që ia kanë coptuar trupin e xhaxhait të tij dhe ia kanë ngrënë mushkëritë? Së fundi, a ka ndonjë, përveç të Dërguarit të Allahut ﷺ, që është sprovuar me të gjitha llojet e dhimbjeve më të ashpra dhe që ka mbetur shembull i durimit në të gjitha prej tyre?

Në kohën e xhahilijetit, gjatë muajit të haxhit, i Dërguari i Allahut ﷺ transmetonte Islamin nëpër panai-ret që bëheshin dhe gjatë kësaj kohe vuante, brengosej dhe torturohej. Të gjitha i duronte dhe nuk ankohej. Një herë ftoi në Islam bijt e Amr ibn Sa'saa, ashtu si dhe fiset e tjera. Ata e dëgjuan të Nderuarin tonë, i bënë disa pyetje, por nuk u bënë mys-limanë. Befas, kur i Dërguari i Allahut u ngrit

nga ata dhe hipi në deve, njëri nga mushrikët i cili quhej Bejhara, e shpoi me diçka devenë e Tij. Kur deveja u tërhuz dhe u ngrit për-pjetë, e hodhi në tokë Krenarinë e Gjithësisë të Nderuarin tonë. Një grua myslimane, që quhej Dubaa bint Amir, kur fyerjen që iu bë të Dërguarit të Allahut, thirri me të madhe:

“O fisi i Amirit! A nuk ka ndonjë prej jush që ta mbrojë të Dërguarin e Allahut duke e parë poshtërimin që iu bë Atij?”. Tre nga djemtë e xhaxhait të saj brofën menjëherë dhe e hoqën zvarrë Bejharanë. Pas kësaj ngjarjeje, i Dërguari i Allahut ﷺ, duke shfaqur një shembull besnikërie u lut për ta:

“O Zoti im! Jepu bereqet këtyre!” Me bereqetin e kësaj lutjeje, Allahu Teala u dhuroi besimin atyre trimave dhe në fund fituan gradën e martirizimit. (Ibn Haxher, el-Isabe, IV, 353)

Tarik ibn Abdullah el-Muharibi tregon një ngjarje në lidhje me vuajtjet që ka duruar i Dërguari i Allahut në rrugën e predikimit të Islamit, ngjarje të cilën e ka parë me sytë e tij:

“Të Dërguarin e Allahut ﷺ e pashë në panairin Dhulmexhaz. Ai po fliste me zë të lartë:

-O njerëz! Thoni la ilahe illallah dhe shpëtoni! Një burrë e qëllonte me gurë dhe bërtiste me zë të madhe:

-O njerëz! Mos i besoni dhe mos iu bindni Atij, sepse ai është mashtrues! Prej gurëve me të cilët ai e qëllonte, të Nderuarit tonë iu bënë gjak kyçet e këmbës. Pyeta ata që ishin aty:

-Kush është ky njeri? Ata më thanë:

-Ky është një nga bijtë e Abdulmuttali-bit.

Unë i pyeta:

-Po ai që i shkon nga pas dhe e gjuan me gurë, kush është?

Më thanë:

-Ai është xhaxhai i tij, Ebu Leheb.

Një tjetër nga shembujt që tregon se i Dërguari i Allahut ishte monument i durimit, e rrëfen Mudrik el-Ezdi:

“Bashkë më babain tim, po kryeja haxhin (e xhahiljetit). Kur arritëm në Mina dhe bujtëm aty, u takuam me një grup njerëzish. Pyeta babain:

-Përse është mbledhur ky grup?

Babai më tha:

-Janë mbledhur për këtë njeri që ka lënë fenë e popullit të tij. Kur pashë në anën kah po tregonte ai, vura re të Dërguarin e Nderuar. Ai po thërriste:

-O njerëz! Thoni la ilahe illallah dhe shpëtoni!

Disa prej njerëzve e pështynin në fytyrë, disa i hidhnin dhé mbi kokë, ndërsa disa të tjerë e fyenin. Kjo gjendje vazhdoi deri në kohën e drekës. Në atë kohë erdhi një vajzë së cilës i ishte zbuluar qafa, që mbante në duar një enë me ujë dhe një mindil. Ajo qante. Krenaria e Gjithësisë i Nderuari ynë e mori enën, piu ujë dhe lau duart dhe fytyrën. Ngriti kokën dhe tha:

-Bija ime, mbuloje qafën me shaminë tënde! Mos ki frikë për babain tënd se do

të poshtërohet, do të vritet dhe do të lëndohet!

Pyetëm se kush ishte kjo. Na thanë; Është vajza e tij Zejnebi!” (Hejsemi, VI, 21)

Abdullah ibn Mes’ud ﷺ tregon:

Kur i Dërguari i Allahut ﷺ po ndante ganimetet që ishin fituar në luftën e Hunejnit, disave u dha më shumë se të tjerëve. Akra ibn Habisit i dha njëqind deve, edhe Ujejne ibn Hinsit i dha po aq. Edhe atyre që ishin nga kryesoret e Arabëve u dha pak më shumë në ndarjen e asaj dite. Në lidhje me këtë, dikush tha:

“Për Zotin, nuk ka drejtësi në këtë ndarje dhe kënaqësia e Allahut nuk është marrë parasysh!”

Edhe unë thashë:

“Betohem në Allahun se këtë do t’ia tregoj të Dërguarit të Allahut ﷺ.” Shkova dhe ia tregova ato që tha ai.

Kur dëgjoi këtë, fytyra e bekuar e të Dërguarit të Allahut u bë e kuqe nga mërziya. Ai tha:

“Nëse nuk sillet me drejtësi Allahu dhe i Dërguari i Tij, askush nuk sillet me drejtësi.”

Pastaj vazhdoi:

“Allahu e mëshiroftë Musain. Ai u sprova me një provë më të rëndë se kjo, por duroi.”

Pas kësaj, un vendosa që të mos i tregoj më të Dërguarit të Allahut ﷺ fjalën e askujt. (Buhari, Edeb, 53; Muslim, Zekat, 145)

Sipas transmetimit të Enes ibn Malikut رضي الله عنه, Pejgamberi ﷺ kaloi pranë një gruaje që po qante me kuje te varri i fëmijës së saj. Ai i tha asaj gruaje:

“Ki frikë nga Allahu dhe duro!”

Gruaja u përgjigj:

“Largohu dhe hiqmu qafe, sepse fatkeqësia që më ka ndodhur mua, nuk të ka ndodhur Ty!”

Gruaja nuk e njohu Pejgamberin ﷺ. I thanë se është i Dërguari i Allahut ﷺ. Me ta marrë vesh këtë, gruaja shkoi turravrap

të shtëpia e Pejgamberit tonë të Nderuar. Ngaqë aty nuk kishte ndonjë njeri mund që ta pengonte, ajo hyri drejt e në shtëpi dhe kërkoi ndjesë duke thënë:

“O i Dërguari i Allahut! Nuk ju njoha.”

I Dërguari i Allahut ﷺ e këshilloi gruan duke i thënë:

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

“Durimi i vërtetë është ai që tregohet në çastin e parë të fatkeqësisë!” (Buhari, Xhe-naiz, 32)

Abdullah ibn Mes'ud رضى الله عنه tregon:

Shkova te i Dërguari i Allahut ﷺ. Ai ishte i sëmurë nga malarja. I thashë:

“O i Dërguari i Allahut! Me të vërtetë ti qenke sëmurë shumë nga malaria! Ai tha:

“Po, kam një sëmundje që mund ta mbajnë dy vetë nga ju.”

“Ndoshta është që të fitosh dy herë më shumë sevap.”

Ai ma ktheu: “*Po, ashtu është. Allahu bën shkak për t’ia falur mëkatet një myslimani nguljen e një gjëmbi në këmbë ose ndonjë fatkeqësi më të madhe. Mëkatet e atij myslimani bien siç bien gjethet e pemës.*” (Buhari, Merda, 3, 13, 16; Muslim, Birr, 45)

I Dërguari i Allahut ﷺ pyeti Xhebrailin عليه السلام:

“*Në çfare grade kishte arritur dhimbja që Jakubi kishte për Jusufin?*”

Xhebrail عليه السلام u përgjigj:

“Sa dhimbja e shtatëdhjetë grave që kanë humbur fëmijën e tyre!”

Pejgamberi ﷺ e pyeti:

“*Atëherë sa është sevapi i tij?*”

Ai tha:

“Është sa sevapi i njëqind dëshmorëve, sepse Ai nuk mendonte keq për Allahun qoftë

edhe një çast.” (Taberi, XIII, 61; Sujuti, ed-Durru'l-Mensur, IV, 570; Jusuf, 86)

Ja ky durim ishte “**durimi i bukur**”.

Abdullah ibn Mes'ud ؓ thotë:

Pejgamberi ynë i Nderuar rrëfeu për një pejgamber i cili ishte dërguar te populli i tij. Populli i tij e kishte rrahur dhe i kishte nxjerrë gjak në fytyrë. Ai pejgamber, në një rën anë fshinte gjakun në fytyrë dhe në anën tjetër thoshte:

“O Zoti im, fale popullin tim, sepse ata nuk dinë.” Akoma e kam përpara syve mënyrën se si e tregonte i Dërguari i Allahut situatën e këtij pejgamberi. (Buhari, Enbija, 54; Muslim, Xhihad, 104)

Sa mësimdhënëse është edhe ngjarje që vijon, e cila tregon se shpërblimi i durimit është xheneti:

Një ditë, Abdullah ibn Abbas ؓ i tha Ata ibn Ebi Rebah:

“A të të tregoj një grua që është prej banorëve të xhenetit?” Kur i biri tha:

“Po, ma trego!”, Ibn Abbas vijoi:

“E shikon këtë grua të zezë! Ja kjo grua erdhi te Krenaria e Gjithësisë i Nderuari ynë dhe i tha:

-Unë jam e sëmurë me epilepsi dhe po më zbulohet trupi dhe koka. A mund ta lutni Allahun që të shërohem?

I Dërguari i Allahut ﷺ tha:

-Nëse thua se do të duroj, si shpërblim ke për të pasur xhenetin, por po deshe, unë i lutem Allahut që të të shërojë.

Mbi këtë gruaja tha:

-Unë e duroj sëmundjen, por i luteni që kur të më kapë epilepsia të mos më zbulohet trupi. I Dërguari i Allahut ﷺ iu lut Allahut për këtë.” (Buhari, Merda, 6; Muslim, Birr, 54)

Ja vlera e lartë e durimit te Allahu ndaj sprovave që të ndodhin...

Ebu Said ؓ tregon:

“U ula me një grup nga të varfërit e Mu-haxhirëve. Disa prej tyre (për shkak se nuk kishin rroba që ua mbulonte të tërë trupin) mundoheshin të mbuloheshin (duke përfituar nga hija e të tjerëve). Ndërkohë dikush po lexonte Kur’an. Në atë çast erdhi i Dërguari i Allahut ﷺ dhe u ndal pranë nesh. Ai që po lexonte Kur’an u ndal kur pa të Dërguarin e Allahut. I Dërguari i Allahut dha selam dhe na pyeti:

-Çfarë po bëni?

Ne i thamë:

-O i Dërguari i Allahut! Ai është hoxha i jonë dhe po na lexon Kuran. Ndërsa ne po dëgjojmë librin e Allahut Teala.

Mbi këtë Krenaria e Gjithësisë ﷺ tha:

-Falenderoj Allahun që ka krijuar njerëz që janë urdhëruar të durojnë bashkë me mua! ¹

-
1. Përmes këtyre fjalëve Pejgamberi ynë i Nderuar sqaron këtë ajet fisnik: **“Përkfizoje veten tënde me ata që lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, e që kanë për qëllim**

Pastaj, duke e vënë veten në një gradë me ne, i Dërguari i Allahut u ul midis nesh. Duke bërë një shenjë me dorë, ai tha:

-*Ashtu* (Bëni një rreth!)

Grupi menjëherë u bënë rreth dhe të gjithë i kthyen fytyrat drejt Atij. Së fundi, i Dërguari i Allahut ﷺ na dha lëtë përgëzim:

-Përgëzime o Muhaxhirë të varfër! Ju përgëzoj me një dritë të plotë në ditën e gjykimit. Ju do të hyni në xhenet një gjysëm dite para të pasurve. Kjo gjysëm dite (me ditët e kësaj bote) janë pesëqind vjet.” (Ebu Davud, Ilim, 13/3666)

Ky është shpërblimi i të varfërve durimtarë...

kënaqësinë (razinë) e Tij dhe mos i shkëlput sytë prej tyre për të kërkuar bukurinë e kësaj bote dhe mos iu bind atij që ia kemi shmangur zemrën prej përkjtimit ndaj Nesh dhe që i është dhënë epshit të vet, sepse puna e tij ka mbaruar!” (el-Kehf, 28) Këtu Allahu Teala e ka urdhëruar të Dërguarin e Nderuar ﷺ që t'i durojë problemet që do të ndodhin krahas të varfërve dhe të dobtëve të cilët kanë hyrë të parët në Islam dhe të tregohet shumë i ndjeshëm në trajtimin e tyre.

Sa shembull i shkëlqyer është kjo ngjarje që transmeton Fedale ibn Ubejd رضي الله عنه, e cila shfaq durimin dhe vendosmërinë legjendare të sahabëve të cilët ishin nxënësit e veçantë të të Dërguarit të Allahut, kundrejt varfërisë dhe vuajtjeve që jepnin ata:

“Kur i Dërguari i Allahut po u falte namazin ashabëve, disa prej tyre, duke mos pasur mundësi të mbaheshin në këmbë, u binte të fikët nga pafuqia që u shkaktonte uria. Këta ishin njerëzit e Suffes. Bedevitë të cilët vinin nga shkretëtira, thonin: Këta janë të çmendur!

Kur i Dërguari i Allahut mbaronte namazin, shkonte te ata që u kishte rënë të fikët nga uria dhe i ngushëllonte duke i thënë:

Sikur ta dini se çfarë ka përgatitur Allahu Teala për ju, do të donit të ishit edhe më të varfër e më nevojtarë. (Tirmidhi, Zuhd, 39/2368)

Ebu Hurejra ka thënë:

“Unë kam parë shtatëdhjetë vetë nga

njerëzit e Suffes. Asnjëri prej tyre nuk kishte një rrobë që t’ia mbulonte të tërë trupin. Ose kishin një rrobë që vishej në bel dhe poshtë ose kishin një mbulesë që vishej në bel e sipër. Rrobat e tyre i lidhnin në qafë. Disave prej këtyre u arrinin deri te gjysma e pulpës dhe disave deri të thembëra e këmbës dhe i mblidhin rrobat e tyre me dore që të mos u dalloheshin pjesët e turpshme.” (Buhari, Salat, 58)

Siç e shohim, sahabët e ndershëm, duke përballuar me durim çdo vështërsi si, urinë, varfërinë, luftën dhe fatkeqësitë janë bërë shkas që Islami të arrijë deri në ditët tona. Edhe ne, duke ndjekur rrugën e tyre duhet që këtë amanet të shenjtë t’ua lëmë brezave që do të vijnë.

Abdurrahman ibn Auf ؓ thotë:

“Islami kishte sjellë disa urdhëra që nuk i pëlqenin vetes. Por megjithatë, më të mirën e më të mirave ne e gjetëm në ato urdhëra të vështira që nuk i pëlqen vetja. Përshembull, u shpërngulëm nga Mekke bashkë të Dërguarin e Allahut ﷺ. Neve na u dha epërsi dhe fitore

(u hapën rrugët e fitores) me këtë shpërngulje, që vetes i dukej e vështirë në fillim. Ne dolëm në luftën e Bedrit bashkë me të Dërguarin e Allahut teala, dhe na u dha epërsi e fitore, gjithnjë duke iu përmbajtur asaj që përshkruajti Ai në Kur'anin Fisnik:

(Gjendja e atyre është) **Si ajo kur të nxori Zoti yt nga shtëpia jote për të vërtetën dhe një grup nga besimtarët nuk ishte i kënaqur. Debatojnë me Ty për të vërtetën pasi që e kishin të qartë sikur po shtyheshin në vdekje.** (el-Enfal, 5-6), ne dolëm në luftën e Bedrid bashkë me të Dërguarin e Allahut. Allahu Teala edhe këtu na dha epërsi dhe fitore.

Së fundi, mirësitë më të mëdha ne i kemi arritur nëpërmjet zbatimit të këtyre urdhërave që gjithmonë i dukeshin të vështira vetes.”
(Hejsemi, VII, 26-27)

Edhe këto fjalë simbolike të Muhammed Ikbalit tregojnë mirësinë e durimit dhe përballimit të vështirësive:

“Një sorkadhe po ua tregonte hallin e saj sorkadheve të tjera:

-Këtu e tutje do të jetoj në Qabe, në Ha-rem. Aty do të qëndroj dhe aty do të kullos, sepse gjuetarët kanë bërë kurthe në lugina, ne natë-ditë lëviznim me lejen e gazelës. Tashmë dua të qetësohem nga vuajtjet që të shkaktoj në gjuetarët. Edhe zemra të më qetësohet!..

Një sorkadhe tjetër që po dëgjonte, tha:

-O e dashura ime! Nëse dëshiron të jeto-
tosh, jeto në rrezik. Mbrehe gjithmonë veten
me gurë zmeril dhe jeto më e mprehur se
shpata që e ka xhevahirin e pastër. Rreziku të
vë në provë fuqinë dhe forcën. Ai na tregon
se për çfarë është i aftë trupi dhe shpirti.”

Esenca e fjalës, durimi është një thesar i
vlefshëm në zemrën e njeriut. Është mburoja
më e fortë kundrejt belave dhe fatkeqësive.
Është një veti e lartë, prej së cilës Allahu kë-
naqet dhe për të cilën ka premtuar shumë
shpërblime të mëdha. I Dërguari i Allahut
ka thënë:

“Durimi është dritë.” (Muslim, Taharet, 1) Në
fund ai ia ndriçon njeriut këtë botë dhe ahi-
retin.

Hamdi dhe shukri (Falënderimi)

“**Hamd**” është lavdërimi i madhështisë së pafundme, i artit hyjnor dhe i shfaqjeve të attributeve të Zotit. “**Shukr**” është falenderimi dhe lavdërimi me gjuhë, me vepër, i dhuntive dhe favoreve të pafundme të Zotit. Çdo lloj madhërimi i përket Allahut, edhe hamdi është vetëm e drejtë e Tij. Të lavdërosh të gjitha mirësitë e Allahut Teala përbën një nga detyrat e adhurimit të myslimanit. Kur lavdërimi është një borxh adhurimi, bëhet favor, mirësi e madhe dhe një shfaqje e mëshirës së pafund të Allahut, sepse Ai thotë se është i kënaqur nga robi që e lavdëron. (Muslim, Dhikr, 89.)

Vetëm Allahu është ai që e meriton Hamdin. Në ajetin fisnik thuhet:

“Falenderimi është vetëm për Allahun i cili krijoi qiejt dhe tokën, errësirat dhe dritën...” (el-En’am, 1)

Allahu kërkon nga robërit e Tij që ta falenderojnë në çdo kohë. Në ajetet fisnike thuhet:

“...Thuaj, falenderimi i takon Allahut!..” (el-Isra, 111)

“...Lutja e tyre aty është: “I lartë je o Allah!”, përshëndetja e tyre është: Selam!, dhe lutja e fundit e tyre: “Falënderimi i goftë Allahut, Zotit të botrave!” (Junus, 10)

Ajeti i parë i Fatihasë të cilin e lexojmë në çdo rekat të namazit, na sugjeron “hamdin”:

“Falënderimi i takon Allahut , Zotit të botërave !” Në fakt nuk është e mundur që të shpresohet mirësi në një punë apo një sjellje që fillon pa falenderuar Allahun. Në lidhje me këtë çështje, i Dërguari i Allahut ﷺ na ka tërhequr vëmendjen ne, si ummeti i Tij, duke thënë:

“Çdo punë e rëndësishme që nuk fillon duke falenderuar Allahun, është pa begati.”

Hamdi në të njëjtën kohë është një dhikër i rëndësishëm. Pejgamberi ynë i Nderuar e tregon kështu mirësinë e hamdit:

*“Pastërtia është gjysma e besimit. Lutja **“Elhamdulillah”** mbush me sevap peshoren, ndërsa fjalët **“Subhanallahi ue’l-hamdulillahi”** mbushin atë që është në mes qiejve dhe tokës. Namazi është dritë, sadakaja është argument, durimi është ndriçim. Kur’ani është argument pro teje ose kundër teje. Çdokush në mëngjes (del në treg) dhe e shet veten, dikush e lë të lirë dhe dikush e shkatërron.”* (Muslim, Taharet, 1; Tirmidhi, Deavat 85/3517)

Edhe shukri është një nga detyrat e rëndësishme si hamdi. Shukri është adhurimi i sinqertë i robit ndaj Zotit, me fjalë dhe sjellje të ndryshme, duke u gëzuar kundrejt mirësive dhe begative që Ai i ka dhënë. Kjo tregon se shukri është njohja e zotëruesit të vërtetë të mirësisë.

Për t’u bërë një rob që falenderon ashtu siç duhet, nuk mjafton vetëm të dish se mirësitë që të jepen janë nga Allahu dhe ta shpre-

hësh këtë me gojë. Është e domosdoshme t'i kryejmë ashtu siç duhet bukuritë e adhurimeve dhe të sjelljeve ndaj Zotit tonë.

“Hamdi” dhe “shukri” që shfaqen si nevojë e natyrshme që njeriu të jetë “eshrafu’l-mahlukat” (më i nderuari i krijesave), pra ai që formon pikën më të lartë të zinxhirit hierarkik që nga krijesa më e lehtë deri te ajo më e përsosura, përbëjnë një nga çështjet më të thella dhe më të rëndësishme të fesë. I Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

“*Shukri është gjysma e besimit...*” (Sujuti, I, 107)

Çdo njëri që e ka ruajtur fisnikërinë dhe bujarinë në natyrën e tij, ndjen në ndërgjegje një borxh falenderimi ndaj atij që i jep një gotë ujë. Kësisoj, është jashtë mendjes, jashtë bindjes dhe ndërgjegjes që njeriu të rrijë neglizhent dhe i zyrtë ndaj Zotit të tij, i Cili është burimi dhe dhuruesi i të gjitha të mirave. Kjo gjendje është vetëm një shfaqje e e pandjeshmërisë dhe e varfërisë së mendimit.

Megjithatë, për fat të keq shumë njerëz janë neglizhentë kundrejt mirësive të panu-

mërta që ua ka dhënë Allahu. Për shkak të kësaj neglizhence të thellë të njeriut, Zoti thotë:

“...Robërit e Mi që falenderojnë, janë shumë pak.” (Sebe, 13)

Gjendja e mosfalenderimit është një gjendje që Zoti nuk e pëlqen. Ajo bëhet shkak që të humbin mirësitë që na ka dhënë Allahu. Po ashtu, në ajetet fisnike Allahu thotë:

“Më kujtoni Mua, Unë t’ju kujtoj juve. Më falënderoni dhe mos më mohoni!” (el-Bakara, 152)

“...Nëse më falënderoni, do t’ua shtoj të mirat. Nëse më përbuzni, pa dyshim që dënimi Im është shumë i ashpër!” (Ibrahim, 7)

“...Kush falenderon, ka falenderuar për veten e tij. Kush refuzon (edhe ai e ka për vete), le ta dijë se Allahu nuk ka nevojë për asgjë. Ai e meriton çdo lloj falenderimi.” (Llukman, 12)

Tabllo të virtytshme

Sa herë ngrihej nga sofa Pejgamberi ynë i Nderuar ﷺ thoshte:

“O Zot! Të falenderojmë Ty me ndjenjat më të pastra që nuk pakësohen, por shtohen, me falenderimet e panumërta që nuk refuzohen por pranohen te Ti.” (Buhari, Et’ime, 54; Ebu Davud, Et’ime, 52; Tirmidhi, Deavat, 55)

I Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

“Allahu Teala kënaqet nga rob i Tij që e falenderon pasi të hajë bukë, ose pasi të pijë diçka.” (Muslim, Dhikr, 89; Tirmidhi, Et’ime, 18)

Njëherë, pranë të Dërguarit ﷺ, teshtinë dy vetë. I Nderuari ynë njërit prej tyre i tha “jerhamukallah”, ndërsa tjetrit nuk i tha. Personi të cilit Pejgamberi nuk i tha “jerhamukallah” pyeti:

“Filan person teshtiu dhe i thatë “jerhamukallah”. Po kur teshtiva, përse nuk më thatë?!” Pejgamberi ynë i Nderuar u përgjigj:

*“Ai person tha **elhamdulillah**, ndërsa ti nuk the.”* (Buhari, Edeb, 127; Muslim, Zuhd, 53)

Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë pa se Omeri kishte veshur një këmishë. E pyeti:

“Kjo këmishë është e re, apo e larë?”. Kur Omeri ﷺ tha:

“Nuk është këmishë e re, por e larë o i Dërguari i Allahut!”. I Dërguari i Allahut tha:

“Vish rroba të reja, jeto si falenderues dhe vdis si dëshmor!” (Ahmed, II, 89)

Deklarimet e mrekullueshme të Pejgamberit tonë të Nderuar u realizuan plotësisht e kur u erdhi koha, edhe Omeri ﷺ ndërroi jetë si dëshmor.

Sigurisht që puna më e rëndësishme që bën rob është falenderimi i Allahut. Në hadithet fisnike që tregojnë mirësinë e falenderimit, i Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

Një rob nga robërit e Allahut tha: O Zot! Falenderimi të takon Ty në mënyrën më të përshtatshme ndaj madhërisë, fuqisë dhe madhështisë së sundimit Tënd.

Ky falenderim i habiti Engjëjt, të cilët kanë për detyrë të shkruajnë veprat e robërve. Ata nuk dinin se si ta shkruanin sevapin e këtij falenderimi. Shkuan në qiell dhe thanë:

-O Zoti ynë! Robi yt tha një fjalë që nuk dimë se si t'ia shkruajmë sevapin. Allahu Teala (i cili e di më mirë se çfarë ka thënë robi i Tij) i pyeti ëngjëjt:

-Çfarë tha robi im? Engjëjt u përgjigjën:

-O Zoti ynë! Robi yt të falenderoi në këtë mënyrë:

يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ
وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ

O Zot! Falenderimi të takon Ty në mënyrën më të përshtatshme ndaj madhërisë, fuqisë dhe madhështisë së sundimit Tënd.

Atëherë, Allahu Teala u tha dy ëngjëjve: *-Ju shkruajeni atë fjalë ashtu siç e tha*

robi im, derisa robi im të vijë te Unë dhe ta shpërblej për atë falenderim!” (Ibn Maxhe, Edeb, 55)

Allahu na e mundësoftë të gjithë neve që ta bëjmë këtë lutje me sinqeritet!..

Ebu Hurejra ؓ thotë:

*“Jam rritur jetim dhe kam bërë hixhret si i varfër. U bëra punëtori i vajzës së Gazvanit (Busres) në kundërvlerë të një këpuce, për të ngopur barkun. (Gjatë udhëtimit) Kur buanin, u mblidhja dru, i udhëzoja kur u hipnin kafshëve dhe i nxitoja devetë. **Falenderimi i takon Allahut** që e forcoi Islamin dhe e bëri Ebu Hurejrën imam.” (Ibn Maxhe, Ruhun, 5/2445)*

Aishja ؓ tregon:

“Një natë i Dërguari i Allahut ﷺ më tha:

-O Aishe! Nëse më jep leje, dua ta kaloj natën duke adhuruar Allahun. Edhe unë i thashë:

-Për Zotin unë dua shumë që të rri me Ty, por atë që të gëzon Ty e dua më shumë.

Pastaj u ngrit, mori mirë e mirë abdest dhe filloi të falë namaz. Po qante... Qau aq shumë saqë iu lagën krejt rrobat, mjekrra e begatë, madje edhe vendi ku bënte sexhden. Kur Ai ishte në këtë gjendje, Hazreti Bilal e thirri për në namaz. Kur e pa që po qante, tha:

-O i Dërguari i Allahut! Përse qani kur Allahu Teala jua ka falur mëkatet tuaja të kaluara dhe të ardhme?

Kur dëgjoi këto fjalë, i Nderuari ynë ﷺ u përgjigj:

-A të mos jem një rob që e falenderon Allahun? Për Zotin sonte më kanë zbritur disa ajete të atillë, që do të jetë turp për ata që i lexojnë dhe nuk mendojnë në to! Pastaj ai lexoi këto ajete fisnike:

Në krijimin e qiejve dhe të tokës, në ndërrimin e natës dhe të ditës ka argumente të qarta për ata që kanë intelekt. Ata

e përmendin Allahun kur janë në këmbë, kur janë ulur, kur janë të shtrirë dhe thellohen në mendime rreth krijimit të qiejve e të tokës (duke thënë): Zoti ynë, këtë nuk e krijoje kot, i lartësuar qofsh, ruajna prej dënimit të zjarrit! (Ali Imran, 190-191) (Ibn Hibban, II, 386)

I Dërguari i Allahut ﷺ e falenderonte menjëherë Allahun, sa herë vërente se kishte një mirësi që nuk e kishin të tjerët. Një herë, kur kaloi pranë një të sëmuri me paralizë, zbriti menjëherë nga kafsha dhe bëri sexhden e falenderimit. (Hejsemi, II, 289)

Shenja e dashurisë ndaj të Dërguarit të Allahut është që përfitosh nga gjendja e Tij. Sa sexhde falenderimi bëjmë kundrejt shfaqjeve shumë mësimdhënëse që shikojmë?!

Sa'd ibn Ebi Vakkas ؓ tregon:

“Një ditë dolëm nga Mekke bashkë me të Dërguarin e Allahut për të shkuar në Medine. Kur u afruam te një vend që quhet Azvera,

i Dërguari i Allahut zbriti nga kafsha. Pastaj ngriti duart dhe u lut një kohë të gjatë, ndërsa më pas bëri sexhde. Në sexhde qëndroi për një kohë të gjatë. Këtë e përsëriti tri herë. Në fund tha:

Iu luta Zotit dhe i kërkova ndërmjetësim për ummetin tim. Edhe ai e fali një të tretën e ummetit tim. Edhe unë bëra sexhde për ta falenderuar Zotin. Pastaj përsëri e ngrita kokën dhe iu luta Zotit që ta falë ummetin tim. Edhe Ai përsëri e fali një të tretën e ummetit tim. Mbi këtë edhe unë bëra sexhde për ta falenderuar Zotin. Pastaj e ngrita kokën përsëri dhe kërkova nga Zoti ta falë ummetin tim. Edhe Ai ma fali një të tretën e ummetit që kishte ngelur. Edhe unë bëra sexhde përsëri për ta falenderuar Zotin.” (Ebu Davud, Xhihad, 162/2775)

Përgëzimi që e lumturoi shumë dhe e shtyu të bëjë sexhde të Nderuarin tonë, ishte që, ata të cilët bëjnë mëkate të mëdha nga ummeti i tij, edhe nëse do të ndëshkohe, nuk do të rrijnë gjithmonë në xhehennem dhe se do të hyjnë në xhenet me ndërmjetësimin e Tij, ndërsa ata që bëjnë mëkate të vogla

ndoshta do mund t'u falen pa u ndëshkuar fare. Ndërsa për ata që nuk besojnë, nuk bëhet fare fjalë të hyjnë në xhenet.

Abdurrahman ibn Auf ؓ tregon një ngjarje e cila shfaq ndjeshmërinë e Pejgamberit tonë të Nderuar në çështjen e falenderimit kundrejt mirësive dhe begative që i jepte Allahu:

“Një herë i Dërguari i Allahut ﷺ kishte dalë nga xhamia. Unë e ndoqa pa rënë në sy. Hyri në një kopësht hurmash. U drejtua nga Qabja dhe bëri sexhde. Ai e zgjati aq shumë sexhden saqë pandeha se nderroi jetë. Menjëherë i shkova pranë, u përkula dhe fillova t'i shikoj fytyrën. Ai e ngriti kokën dhe më pyeti:

-Çfarë ka, o Abdurrahman?

Unë i thashë:

-O i Dërguari i Allahut! Ju e zgjatët aq shumë sexhden, saqë pandeha se ndërruat jetë dhe menjëherë erdha te Ju.

Pejgamberi ynë i Nderuar tha:

-Kur hyra në kopsht u takova me Xhebrailin ﴿﴾. Ai më përgëzoi se Allahu Teala ka thënë: “Kush te jep selam Ty, edhe Unë i jap selam atij. Kush të dërgon salavate Ty, edhe Unë i dërgoj salavate atij.” (Për këtë arsye, i bëra Zotit sexhden e falenderimit)” (Hakim, I, 344-345/810)

Është e sigurtë që të gjitha mirësitë që na janë dhënë, na janë dhënë nga Allahu Teala, por edhe të falenderosh që është shkak për të na ardhur mirësitë është shenjë besnikërie dhe mirësjelljeje. Në hadithin fisnik thuhet:

“Nëse dikujt që i kanë bërë mirë, lutet për atë që ia ka bërë duke thënë: Allahu të dhash-të të mira!, e ka larë borxhin e falenderimit në një mënyrë shumë të lartë...” (Tirmidhi, Birr, 87/2035) Aisheja ﴿﴾ thotë:

I Dërguari i Allahut ﴿﴾ më thoshte shpesh:

“O Aishe! A mund të lexosh ca nga poezitë që di përmendësh?”

“Cilat poezi do, o i Dërguari i Allahut!
Unë di shumë poezi përmendësh?”

Ai më thoshte:

“Ato që flasin për falënderimin!”

Njëherë unë i thashë:

“Nëna dhe babai im të qofshin falë! Poeti ka thënë: Kape për dore dhe ngrije të dobtin që shikon. Mos u mashtro ngaqë ai është i dobët. Vjen një ditë dhe të kapin fatkeqësitë dhe rrethojnë çdo anë tënden. Ja, atëherë i varfëri që pate ndihmuar, të shpërblen, ose nëse nuk mund të bëjë gjë, të paktën të lavdëron, sepse ai që të lavdëron për arsye se i ke bërë ndonjë të mirë, të ka shpërblyer ty. Nëse dëshiron të poshtërosh dikë që është bujar, dije mirë se fuqitë e dobta nuk mund ta vjetërojnë litarin e tij të fortë.”

Në lidhje me këtë, i Dërguari i Allahut më thoshte:

“O Aishe! Sipas lajmit që më ka dhënë Xhebraili, kur Allahu Teala t'i tubojë krijesat e Tij në ditën e kiametit, Ai i thotë një robi që i është bërë mirësi nga dikush:

-A e ke falenderuar robin tim që të ka bërë mirë?

Ai thotë:

-O Zoti im! Duke e ditur se mirësia që më është bërë vjen vetëm nga Ti, të kam falenderuar vetëm Ty. Atëherë Allahu Teala i thotë:

-Përderisa të mos falenderosh robin tim që e kam bërë shkak që të të vijnë të mirat, nuk më ke falenderuar as Mua!” (Ali el-Muttaki, III, 741-742)

Në një hadith tjetër, i Nderuari i Botrave ka treguar lidhjen e afërt që ka ndërmjet falenderimit ndaj Allahut Teala dhe falenderimit ndaj një njeriu që bën mirë:

“Ai që nuk i falenderon njerëzit, nuk ka falenderuar as Allahun.” (Ebu Davud, Edeb, 11/4811; Tirmidhi, Birr, 31)

Pejgamberi ynë i Nderuar, ka përmendur një zemër falenderuese si një prej mirësive më të mëdha që i jepen njeriut. Seubani ﴿سُبَّانِي﴾ tregon:

Ne ishin në luftë bashkë me të Dërguarin e Allahut kur zbreti ajeti “...**Lajmëroji për një dënim të dhimbshëm ata të cilët e ruajnë floririn e argjendin dhe nuk e japin në rrugën e All-llahut!**” (et-Teube, 34) Disa prej sahabëve thanë:

“Ajo që do të zbriste për floririn dhe argjendin, zbreti. (Tashmë nuk do t’i ruajmë më ato.) Ah sikur ta dinim se cili mall është i mirë dhe ta ruanim?” I Dërguari i Allahut ﷺ u përgjigj:

“*Gjërat më të vlefshme që mund të kesh, janë **një gjuhë që bën dhikër, një zemër që falenderon dhe një grua e devotshme që e ndihmon burrin e saj në besim.***” (Tirmidhi, Tefsir, 9/3094)

Davudi ﷺ e falenderonte shumë Allahun. Ai një herë kishte thënë:

“O Zot! Si të të falenderoj unë Ty, sepse unë mund të të falenderoj vetëm për mirësitë e Tua.”

Atij iu shpall:

“A e di se unë i kam të gjitha mirësitë që i ke ti?”

Davud ﷺ tha:

“Po.”

Në lidhje me këtë, Allahu Teala tha:

“Mua më mjafton që të kënaqem nga ti, ngaqë ti mendon në këtë mënyrë.”²

Omeri ﷺ kishte takuar një besimtar. Ai vazhdimisht lutej: “O Zoti im, më bëj prej të paktëve!” Omeri ﷺ nuk e kuptoi se çfarë kish-te për qëllim ai njeri me atë lutje. E pyeti:

“Përse lutesh kështu?”. Besimtari dha këtë përgjigje:

“Allahu Teala thotë: **“...Robërit e Mi që falenderojnë janë shumë pak.”** (Sebe, 13) edhe unë po i kërkoj që të jem prej kësaj pakice të gëzuar.”

Omeri ﷺ i cili u habit nga ky mendim dhe i erdhi keq:

“Turp për mua, çdokush është më i men-

çur dhe ka më shumë dije se sa Omeri!” (Ibn Ebi Shejbe, Musannef, VII, 81)

Kur Xhunejd Bagdadi ishte shtatë vjeç, daja i tij Serijj Sakati e mori në haxh. Në një prej kuvendeve të dijes që bëheshin në Harem, po flitej për falenderimin. Pasi dijetarët e pranishëm bënë vlerësimet e tyre, Serijj Sakati u kthye nga Xhunejdi dhe i kërkoi që të fliste. Pasi mendoi pak, Xhunejdi dha këtë përgjigje të shkëlqyer:

“Falenderim është të mos jeshë mëkatar ndaj Allahut Teala me mirësitë që të ka dhënë, si dhe të mos e bësh kapital për mëkatin atë mirësi.” (Feriduddin Attar, fq. 318)

Sa e urtë është kjo biseda ndodhi në mes Ibrahim ibn Ed’hemit dhe Shakik Belhit, në lidhje me çështjen e falenderimit:

Shakik Belhi e pyet Ibrahim ibn Ed’hemin:

“Çfarë bëni në çështjen e jetesës?”

Ibrahim ibn Ed'hemi u përgjigj:

“Kur gjejmë, falenderojmë, kur nuk gjejmë falenderojmë!..”

Shakik Belhi tha: “Edhe qentë e Horasanit bëjnë kështu!” Kësaj here është Ibrahim ibn Ed'hemi ai që pyet

“Po ju, çfarë bëni?”

Shakik Belhi përgjigjet:

“Kur gjejmë falenderojmë dhe japim në rrugë të Allahut, kur nuk gjejmë përsëri falenderojmë dhe durojmë.”

Të falenderosh Allahun ashtu siç duhet për mirësitë që ka dhënë është e pamundur, por nëse e falenderojmë aq sa kemi mundësi, Allahu e pranon atë të paktën tonë dhe kënaqet nga ne. Bishri Hafi, i cili ishte nga miqtë e Allahut, jep një shembull të bukur në këtë çështje:

Pasi vdiq, Hazreti është parë në ëndërr.

“Si të ka gjykuar Allahu?”, dha këtë përgjigje: Allahu më fali dhe duke më dhuruar xhenetin. Më tha:

-O Bishr! Sikur të kishe bërë sexhde edhe mbi prush, nuk do ta kryeje falënderimin e dashurisë që kam vendosur në zemrat e robërve të mi për ty!” (Kushejri, Risale, Bejrut 1990, fq. 406)

Barbaros Hajreddin Pasha e mund Andrea Dorjan në Prevezë. Andrea Dorja, në një gjendje të mjeruar, e shpëton shpirtin e tij duke ikur dhe duke e lënë flotën.

Barbaros hyri në gji nga Sarajburnu duke i vënë përpara anijet armike që i kishin spirancat e ulura bashkë me dhjetëra mijëra robër. Sipërfaqja e detit ishte e mbushur me anijet armike të cilat ishin përplot me robër.

Kanuni, vezirët dhe pashallarët po e shikonin këtë pamje të mrekullueshme prej një saraji në bregdet, por që tashmë nuk është më në Sarajburnu. Njëri nga padishahët, duke qenë i emocionuar, tha:

“O sulltani im! Sa herë e ka parë bota

një pamje të tillë? Sado që të lavdëroheni është pak!”

Ndërsa Sulltani i Lartë, Kanuni, u përgjigj:

“O pasha! A na takon të mburremi apo të falenderojmë Allahun e Lartë për këtë fitore që na ka dhënë?!.”

Sa edukatë madhështore Islame, sa botë e mrekullueshme shpirtërore...

Së fundi, të jetojmë çdo moment tonin me ndjenjat e hamdit dhe të shukrit është një detyrë e rëndësishme e adhurimit. Po ta kryejmë këtë detyrë të rëndësishme, ajo do të na afrojë te Allahut Teala dhe do të bëhet shkak për shtimin e mirësive tona. Sa bukur thotë Hazreti Mevlana:

“Të falenderosh për mirësinë, është më mirë se mirësia. Ai që e do shukrin, a e lën atë dhe shkon në anën e mirësisë? Të falenderosh është shpirti i mirësisë. Ndërsa mirësia është si lëkurë, sepse vetëm shukri të shpie në derën e mikut. Mirësia mund

t'i japë njeriut neglizhencën, që është e kundërta e vigjilencës. Ndërsa shukri gjithmonë jep vigjilencë. Ti vërja gishtin kokës dhe gjuaj mirësinë e vërtetë me mirësinë e shukrit (falenderimit)!”

Nderi dhe turpi

Nder do të thotë ta ruash veten që të mos mashtrohet nga çdo lloj epshi dhe nga dëshirat e këqia. Nderi është një veçori e njeriut dhe njëkohësisht vetia më dalluese që e ndan njeriun nga krijesat e tjera. Të të humbasë nderi do të thotë të të humbasë vlera njerëzore dhe të biesh në gjendje të njëjtë me krijesat e tjera.

Nderi është damari i jetës për të gjitha virtytet dhe moralin. Vetitë si morali, nderimi dhe respekti, janë të lidhura me nderin.

Dy vetë që kanë arritur kulmin në çështjen e nderit, Allahu i ka lavdëruar dhe i ka treguar si shembuj për besimtarët. Njëri është Jusufi عليه السلام historia e të cilit, si “historia më e bukur”, shtjellohet në suren Jusuf, ndërsa

tjetra është Merjemja **ٱلْمَرْيَمُ**, për të cilën flitet me lavdërim në vende të ndryshme. Në ajetin fisnik thuhet:

“(Përkujto) Edhe atë që e ruajti nderin e saj, Ne e frymëzuam me shpirt nga ana Jonë. Atë dhe birin e saj e bëmë mrekulli për njerëzit.” (el-Enbija, 91)

Burrat dhe gratë që e ruajnë nderin e tyre, do të fitojnë faljen e gjërë të Allahut Teala.³ Allahu i lavdëron kështu robërit e Tij të ndershëm:

“Dhe ata të cilët e ruajnë nderin e tyre, përveç ndaj grave të veta (me kurorë) dhe ndaj (robëreshave) që i kanë në pronësinë e vet, për të cilat nuk janë të qortuar. Atëherë kush kërkon jashtë këtyre (dëfrim nga të ndaluarat), këta janë ata që i kanë shkelur normat e caktuara.” (el-Mu'minun, 5-7)

Ashtu siç u ka mësuar njerëzve bazat e besimit dhe të adhurimit, Pejgamberi ynë i Nderuar u mësonte atyre edhe bazat e moralit, si drejtësinë, nderin dhe mbrojtjen e të

afërmëve. Po ashtu, kur perandori Bizantin Heraklius e pyeti Ebu Sufjanin se “Çfarë u urdhëron njerëzve i Dërguari i Allahut”, Ebu Sufjani u përgjigj: “U urdhëron që të jenë të drejtë, të ndershëm, të kujdesen dhe të mbrojnë të afërmit”. (Buhari, Bed’u’l-Vahj 6, Salat 1; Muslim, Xhihad 74)

I Dërguari i Allahut i jepte aq shumë rëndësi nderit, saqë veçanërisht grave u merrte besën në çështjen e ruajtjes së nderit.⁴ Ai, duke iu drejtuar të gjithë besimtarëve, thotë:

“Kush më jep fjalën se do ta ruajë atë që ka në mes dy nofullave (gjuhën) dhe nderin e tij, edhe unë i premtoj xhenetin.”
(Buhari, Rikak, 23)

Nga ana tjetër, sundimi i turpit, nderit, pastërtisë dhe njerëzillëkut mes burrave dhe grave është një çështje shumë e rëndësishme, sepse Islami i ka ndaluar të gjithë punët e këqia, paturpësinë dhe imoralitetin.

Lidhja dhe dashuria në mënyrë të paligjshme mes një burri dhe një gruaje fillon me “shikimin”. Për këtë arsye, është urdhëruar që

4. Shik. el-Mumtehine, 12.

burrat dhe gratë myslimane të mos e shohin njëri-tjetrin me epsh, ndërsa kur të flasin, ta mbajnë kokën të ulur përpara:

“Thuaju besimtarëve të ndalin shikimet (nga harami), të ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre, sepse kjo është më e pastër për ta. Allahu i di shumë mirë atë që veprojnë ata.

Thuaju edhe besimtareve të ndalin shikimet e tyre, të ruajnë pjesët e turpshme të trupit të tyre. Të mos i zbulojnë stolitë e tyre përveç atyre që janë të dukshme. Le t’i vendosin shamitë mbi krahatorin e tyre dhe të mos ua tregojnë bukuritë e tyre askujt përveç burrave të tyre, baballarëve të tyre ose baballarëve të burrave të tyre, djemve të tyre ose djemve të burrave të tyre, vëllezërve të tyre ose djemve të vëllezërve të tyre, apo djemve të motrave të tyre, ose grave (besimtare) dhe robërshave të cilat i kanë në pronësinë e tyre, ose shërbëtorëve nga meshkujt të cilët nuk ndiejnë nevojë për femrat ose fëmijët të cilët nuk e kanë arritur moshën e pubertetit. Le të mos

kërcasin me këmbët e tyre për të zbuluar stolitë e tyre. O besimtarë! Pendohuni të gjithë te Allahu, në mënyrë që të shpëtoni.”

(en-Nur, 30-31)

Përveç se u drejtohet nënave të besimtarëve, ky ajet fisnik prek edhe çështjet ndaj të cilave duhet të kenë kujdes edhe gratë e tjera: **“O gratë e Pejgamberit! Ju nuk jeni si gratë e tjera. Nëse keni frikë (Allahun), mos flisni në një mënyrë tërheqëse (përballë burrave të huaj) e të shpresojë ai që ka sëmundje në zemrën e tij. Flisni fjalë të matura. Rrini në shtëpitë tuaja e mos shfaqni bukurinë tuaj siç shfaqej në injorancën e hershme. Faleni namazin, jepni zekatin dhe respektojeni Allahun dhe të Dërguarin e Tij. O familje e shtëpisë (së Pejgamberit)! Allahu dëshiron t’ju largojë nga mëkatet dhe t’ju bëjë shumë të pastër.”** (el-Ahzab, 32-33)

Edhe në një ajet tjetër fisnik thuhet:

“O Pejgamber! Thuaju grave të tua, bijave të tua dhe grave të besimtarëve që t’i vendosin shamitë (mbulojë) e veta mbi trupin e tyre. Kjo i bën të njihen (si gra të

ndershme) **dhe të mos ofendohen. Allahu është falës dhe mëshirues.**” (el-Ahzab, 59)

Kur burrat dhe gratë e huaja të kërkojnë diçka nga njëri-tjetri ose kur t’ju thonë diçka, këtë duhet ta bëjnë pas derës apo pas perdes, sipas mundësisë që kanë.⁵

Njerëzit nuk duhet të hyjnë në shtëpitë e njëri-tjetrit pa leje. Madje edhe pjesëtarët e familjes, kur të hyjnë në dhomat e njëri-tjetrit, duhet të hyjnë duke marrë leje dhe duke i lajmëruar, sepse Allahu njofton se sjellja e ndershme është më e mirë.⁶

Allahu i jep shumë rëndësi faktit që robërit e Tij të jenë të ndershëm dhe këtë e shpreh në shumë ajete.⁷ Për këtë arsye, të shpifësh ndaj njerëzve të ndershëm është pranuar si mëkat i madh, ndërsa ndaj shpifësve është zbatuar “ndëshkimi i shpifjes”. Allahu thotë:

“Vërtet, ata që akuzojnë (për prostitucion) gratë e ndershme, besimtare të pa-

5. Shik. el-Ahzab, 53.

6. Shik. en-Nur, 27, 58-60.

7. Shik. en-Nisa, 25; el-Maide, 5; el-Enbija, 91; en-Nur, 4, 23; et-Tahrim, 12.

fajshme, janë të mallkuar në këtë botë dhe në botën tjetër dhe ata i pret një dënim shumë i madh.” (en-Nur, 23)

Për këtë arsye, edhe Pejgamberi ynë i Nderuar ka thënë; “...*Mos e akuzoni për prostitucion një grua të ndershme!..*” (Tirmidhi, Isti’zan, 33/2733) Me të vërtetë, vetia dalluese e një gruaje është nderi. Edhe paralajmërimet e mësipërme tregojnë peshën e fajit të shpifjes që bëhet ndaj nderit. Sipas kësaj, në çdo lloj situatë dëshmie, t’i përcjellësh pa i shqyrtuar ato që dëgjon, duke i lënë njerëzit nën akuzë për nderin dhe namusin, përbën nga fajet më të mëdha.

Në çështjet të tjera, veçanërisht në çështjen e të kërkuarit diçka nga njerëzit, duhet të sillemi në mënyrë të ndershme. Allahu i lavdëron kështu robërit e Tij të ndershëm:

“(Jepni) për të varfërit që janë të angazhuar në rrugën e Allahut dhe nuk kanë mundësi të ecin për të kërkuar fitimin e tyre në tokë. Ata nuk lypin, prandaj ai që nuk e di gjendjen e tyre, mendon se ata janë të pasur. Ata i njeh nga vetë pamja e

tyre (të raskapitur), por nuk kërkojnë e as nuk i mërzhisin njerëzit. Pra, çfardo që të jepni nga pasuria, s'ka dyshim se All-llahu e di mirë.” (el-Bakara, 273)

Pejgamberi ﷺ ka thënë:

*“I varfër nuk është ai që lyp një apo dy hurma, një apo dy kafshata. I varfër është ai i cili heq keq kur ka nevojë dhe nuk kërkon gjë nga askush, për shkak të nderit dhe të njerëzillëkut të tij. Nëse kërkon, lexoni ajetin; ...**Nuk kërkojnë gjë nga njerëzit me këmbëngulje...** (el-Bakara, 273)”* (Muslim, Zekat, 102)

“Banorët e xhenetit janë tri grupe: I drejti, ai që jep në rrugë të Allahut dhe kryetari i suksesshëm i shtetit, ai që është i mëshirshëm dhe zemërbutë ndaj të afërmeve dhe myslimanëve, myslimani i ndershëm i cili edhe pse ka një familje me shumë anëtarë për të mbajtur, nuk kërkon asgjë nga askush dhe largohet nga fitimi haram.” (Muslim, Xhenet, 63)

“Ata që nuk duan të lypin, Allahu i bën të ndershëm. Edhe ata që duan të si-

llen syngopur kundrejt popullit, Allahu i shpëton nga nevoja që mund të kenë për njerëzit.” (Buhari, Zekat, 18)

Ndërsa turpi, i cili është një degë e besimit, ka kuptimin e të qëndruarit larg gjërave të këqia, i të qenit i matur në sjellje dhe i të mostepëruarit në asnjë çështje. Ndjenja e turpit është themeli i të gjithë të mirave dhe është e kundërta e gjithçkaje të keqe dhe të shëmtuar.

Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë thotë kështu për turpin, i cili është një veti që Allahu e do:

“Turpi është nga besimi!” (Buhari, Iman, 3)

“Turpi dhe besimi janë bashkë, kur ikën njëri, ikën edhe tjetri!” (Sujuti, I, 53)

“Turpi sjell vetëm të mirë.” (Muslim, Iman, 61)

“Fjala e keqe nuk sjell asgjë përveç së keqes! Ndërsa turpi dhe edukata e zbukurojnë vendin ku hyjnë.” (Muslim, Birr, 78)

“O Zoti im! Kërkoj nga Ti udhëzim, devotshmëri, nder dhe pasuri shpirtërore.” (Muslim, Dhikr, 72)

Njeriun vetëm virtyti i turpit mund ta ndalë nga çdo lloj gjëje e keqe dhe nga mendimet egoiste. Ndikimi i edukatës dhe i turpit në çështjen për ta ruajtur besimtarin, janë më të forta se qindra ligje dhe qindra forca të policisë. Në lidhje me çdo lloj çështjeje, një njeriu të ndershëm dhe të turpshëm është e mjaftueshme t'i thuash: “A nuk ke turp?”.

Osmani ﷺ kishte një personalitet të lartë që përbënte shembull në aspektin e ndjenjës së turpit dhe turpërimit. Profeti ﷺ ka lajmëruar se edhe ëngjëjt bëhen turp nga Osmani ﷺ.⁸

Allahu i kritikon kështu ata që nuk janë të turpshëm dhe ata të cilët duan të përhapet paturpësia:

“Ata të cilët dëshirojnë që te besimtarët të përhapet amoraliteti, i pret një dënim i dhembshëm në këtë botë dhe në botën tjetër...” (en-Nur, 19)

Ata të cilët duan që paturpësia të shpërndahe në shoqëri, ndaj vendit dhe popullit të tyre, kanë bërë të keqen më të madhe.

Ata që veprojnë kështu, edhe vetë bien në dëmet më të mëdha, sepse paturpësia, sipas lajmërimit të Pejgamberit ﷺ, është shkak për tu shkatërruar:

“Pa dyshin se, kur Allahu i cili është Aziz dhe Xhelal, dëshiron të shkatërrojë një rob të Tij, i merr turpin. Kur ia merr turpin, ai rob bëhet njeri agresiv. Kur bëhet agresiv, i hiqet besnikëria. Kur i hiqet besnikëria, ai bëhet vetëm tradhëtar. Kur bëhet tradhëtar, i hiqet mëshira. Kur t’i hiqet mëshira, ai vetëm mallkohet dhe bëhet i mallkuar. Kur të mallkohet dhe kur të bëhet i mallkuar, lidhja që kishte me Islamin, këputet!” (Ibn Maxhe, Fiten, 27)

Tabllo të virtytshme

Ebu Said el-Hudri ﷺ thotë:

“Pejgamberi ynë i Nderuar kishte më shumë turp se sa një vajzë e re që kishte hyrë në kohën për t’u mbuluar. Kur shikonte diçka që nuk e pëlqente, kjo gjendje vihej re menjëherë në fytyrën e Tij të bekuar.” (Buhari, Menakib, 23; Ebu Davud, Haraxh, 34-36)

Pejgamberi ﷺ nuk ka folur kurrë me zë të lartë. Ai kalonte ngadalë pranë njerëzve dhe duke buzëqeshur. Kur dëgjonte një fjalë që nuk e pëlqente, nuk u thoshte gjë njerëzve në fytyrë. Po për shkak se fytyra i shpërfaqte qartazi ndjenjat, ata që ishin pranë tregoheshin të kujdesshëm me fjalët dhe veprat e tyre. Ai nuk qeshte me të madhe për shkak të turpit, edukatës dhe njerëzillëkut që kishte. Ai vetëm buzëqeshte. Në hadithin fisnik thuhet:

“Turpi është nga besimi dhe ai që është i turpshëm është prej banorëve të xhenetit! Ndërsa paturpësia është nga ngurtësia e zemrës, ai që e ka zemrën e ngurtë, është prej banorëve të xhehennemit!..” (Buhari, Iman, 16)

Për shkak të ndjenjës së lartë të turpit që kishte, i Dërguari i Allahut ﷺ nuk ia ngulte sytë fytyrës së dikujt dhe nuk e shikonte me vërejtje. (Munavi, V, 224)

Gjyshi i Behz ibn Hakimit erdhi te i Dërguari i Allahut dhe e pyeti për çështjen e

mbulimit të vendeve të turpshme. I Nderuari ynë i tha:

“Ruaji vendet e turpshme nga gjithkush, përveçse nga gruaja dhe ajo që ke nën pronësi!” Pyetjes së të njëjtit person, nëse mund të sillej lirshëm në një vend ku nuk ka njeri, iu përgjigj në këtë mënyrë:

“Allahu meriton që të kihet turp prej tij më shumë se sa prej njerëzve.” (Ebu Davud, Hammam, 2/4017)

Një një hadith tjetër fisnik ka thënë:

“Largohuni nga lakuriqësia! Pranë jush ka ëngjëj që nuk ju ndahen kurrë. Këta largohen vetëm kur rob i të hyjë në tualet dhe kur t’i afrohet gruas së tij. Kini turp dhe silluni mirë ndaj tyre.” (Tirmidhi, Edeb, 42/2800)

Pa dyshim se i Dërguari i Allahut ﷺ ishte ai i cili kishte më shumë turp ndërmjet njerëzve. Ai ishte i dalluar me këtë veti të lartë edhe para profetësisë, në një kohë kur të gjithë njerëzinë e kishte kapluar imoraliteti. Ja një nga shembujt më të bukur në lidhje me këtë:

Kur po rindërtohej Qabja, Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë po mbartte gurë bashkë me xhaxhain e tij Abbasin ﴿عَبَّاسٌ﴾. Abbasi ﴿عَبَّاسٌ﴾, Me qëllim që të Nderuarit tonë të mos i vriteshin nga gurët supet e zbuluara, i tha:

“Vëre rrobën tënde mbi supe!” Kur i Nderuari ynë deshë ta vendosë rrobën mbi supe, ajo ra në tokë. Atëherë, duke i drejtuar sytë nga qielli, i tha xhaxhait të tij:

“*Më trego ku është rroba ime!*” Pastaj ai e mori atë menjëherë dhe mbuloi trupin.
(Buhari, Haxh, 42)

Një ditë, Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë pa një njeri që po merrte gusull (pastrim i plotë i trupit) lakuriq në një vend të hapur. Duke dalë në minbere, ai tha në lidhje me këtë:

“*Allahu ﴿الله﴾ është shumë i turpshëm dhe është shumë i fshehtë. Për këtë arsye e do turpin dhe mbulimin. Atëherë, kur ndonjëri prej jush të marrë gusull, le të mbulohet.*”
(Ebu Davud, Hammam, 1/4012)

Misver ibn Mahreme ﴿٢٠١﴾ tregon:

Mora një gur të rëndë dhe e solla. Mbi supe kisha një rrobë të lehtë. Guri e kish-te shqyer rrobën. Nuk e lashë gurin, por e mbarta në atë mënyrë. Mbi këtë, i Dërguari i Allahut ﴿٢٠٢﴾ më tha:

“Shko dhe merre rrobën! Mos ecni kë-shtu lakuriq!” (Muslim, Hajd, 78; Ebu Davud, Ham-mam, 2/4016)

Ibn Mes'ud ﴿٢٠٣﴾ transmeton:

Një ditë Pejgamberi ynë i Nderuar tha:

“Kini turp nga Allahu ashtu siç duhet!”
Ne thamë:

“O i Dërguari i Allahut! Ne kemi turp nga Allahu elhamdulillah!” Mbi këtë i Nderuari ynë na qortoi:

“Ajo që doja të them, nuk është turpi që dini ju. Të kesh turp nga Allahu, do të thotë të ruani kokën dhe organet që janë në të, të ruani trupin dhe organet e tij, të kujtoni vdekjen dhe se do të kalbeni në

tokë. Kërkoni ahiretin dhe zgjidhni ahiretin në këtë jetë, duke i lënë stolitë e kësaj bote. Ja, kush i zbaton këto që thashë, ka turp nga Allahu ashtu siç duhet.” (Tirmidhi, Kijamet, 24/2458)

Khunejd Bagdadi ka thënë:

“Turpi është të parët e mirësive të pafundme të Zotit dhe të kuptuarit se sa i mangët je ndaj këtyre mirësive.”

Egjiptin e komandonte familja e Faraonit. Këta ishin njerëz dhunues dhe mendjemëdhenj. Kur nga kufinj të në qytet hynte ndonjë grua e huaj dhe e bukur, menjëherë lajmërohej Faraoni. Nëse ishte e martuar, burri i ekzekutohej, nëse kishte vëllain, gruan e kërkonin nga vëllai. Kur Ibrahim عليه السلام bashkë me nënën tonë Sarën kaluan kufirin, përsëri lajmi shkoi në saraj. U lajmërua se një grua e bukur hyri në Egjipt. E morën nënën tonë Sarën dhe e dërguan në saraj. Në lidhje me këtë çështje, në një hadith fisnik thuhet:

abdest dhe filloi të falë dy rekatë namaz. Kur e mbaroi namazin, iu lut Allahut:

O Zoti im! Nëse jam një rob që të kam besuar Ty dhe Pejgamberit Tënd, që e kam ruajtur nderin tim me përpikmëri përveçse nga bashkëshorti im, më shpëto nga ky qafir!” (Buhari, Buju’, 100)

Faraoni deshi t’i afrohet Sarës. Befas iu ndërpre fryma. U paralizua, sepse Allahu po e mbronte Sarën nga e keqja e tij. Kjo ndodhi disa herë.

Faraoni e la të lirë nga frika. Edhe robëreshën e tij Haxherin ia dha asaj dhuratë. Atyre që kishte pranë dhe që po habiteshin, u tha:

“Kjo grua është një xhind. Nëse qëndron edhe pak pranë meje, unë pothuajse do të shkatërrohem fare. Unë i dhashë asaj Haxherin që të mbrohem nga e keqja e saj.”⁹

Sa shembull i bukur në lidhje me mbrojtjen e nderit, turpit dhe edukatës...

Në ajetin fisnik thuhet:

9.Shik. Muslim, Fedail, 154.

“Kërkoni ndihmë nga Allahu me durim dhe namaz...” (el-Bakara, 45)

Njëra nga gratë e Ensarëve, kishte shkuar te një argjendar çifut për të blerë. Çifuti veproi në një të mënyrë të atillë që e njolloste nderin e gruas myslimane dhe u soll imoralisht me të. Kur dëgjoi klithmën e gruas, një mysliman që po kalonte atje erdhi menjëherë e rrahu çifutin për të mbrojtur gruan. Por zënka nuk u ndal me aq. Atëherë myslimani e mposhti çifutin dhe e vrau. Pastaj, çifutët që u mblodhën aty e martirizuan atë mysliman. Mjedisi u ngatërrua keq dhe marrëveshja që ishte bërë me çifutët, u prish plotësisht.

Në lidhje me këtë çështje, i Dërguari i Allahut ﷺ i mbledhi çifutët dhe u tha:

“O bashkësia çifute! Kini frikë nga Allahu! Bëhuni myslimanë dhe kini frikë që të mos ju ndodhë ndonjë e keqe siç u ndodhi Kurejshëve, sepse ju e dini që unë jam një peygamber i dërguar nga Allahu. Këtë e shikoni në librin dhe në premtimin që Allahu ju ka dhënë.”

Pastaj propozoi që të rinovonin marrëveshjen, por përgjigja e çifutëve ishte e paedukatë. Mbi këtë Pejgamberi ynë i Nderuar u shpalli luftë fisit Beni Kajnuka.

Ja pra, kaq i rëndësishëm është nderi i një gruaje myslimane.

Ebu Shehm ﴿عَبْدُ شَهْمٍ﴾ rrëfen:

Në Medinë, pranë meje po kalonte një vajzë e re. E kapa për qafe. Pastaj e lashë. Kur agoi, i Dërguari i Allahut po u merrte besën njerëzve. Edhe unë shkova pranë Tij. Mua nuk ma mori besën dhe më tha:

“A ka ardhur ai që kap dhe tërheq për qafe?” Unë i thashë:

“Për Zotin nuk do ta bëj më atë gjë.” Atëherë i Dërguari i Allahut ﴿رَسُولُ اللَّهِ﴾ e pranoi besën.
(Ahmed, V, 294)

Kur po kalonte pranë një myslimani që po këshillonte vëllain e tij ta linte turpin, për shkak se ai ishte shumë i turpshëm, i Dërguari i Allahut ﴿رَسُولُ اللَّهِ﴾ i tha:

“Lëre atë në hallin e tij, sepse turpi ësh-të nga besimi.” (Buhari, Iman 16, Edeb 77; Muslim, Iman 57-59)

Ummu Hallad ishte një nga zonjat sahabie Medinase. Birin e saj e kishte dërguar në luftën që po bëhej me çifutët Beni Kurejdha. Disa myslimanë të cilët dëgjuan se ushtarët e Islamit po ktheheshin dhe moren vesh se Halladi kishte rënë dëshmor, shkuan te shtëpia e Ummu Halladit dhe e lajmëruan për atë që i kishte ndodhur birit të saj. Kjo grua myslimane mori shaminë e saj dhe vrapoi për te i Dërguari i Nderuar që ta pyeste për fatin e djalit të saj. Dikush aty që e pa me shami, i tha i habitur:

“Halladi vdiq, kurse ti akoma merresh me shaminë!”

Ummu Hallad dha një përgjigje të shkëlqyer që shpërfaq mendimin dhe pikëpamjen e jetës së një gruaje myslimane:

“Nëse kam humbur Halladin, turpin nuk e kam humbur!”

Kur e lajmëruan Pejgamberin për këtë përgjigje të Ummu Halladit, i Dërguari i Allahut ﷺ, tha:

“Për Halladin ka dy sevape dëshmori.”
I thanë:

“Përse o i Dërguari i Allahut?” Ai tha:

“Sepse ata e kanë vrarë ehli kitab (çifutët).” (Ibn Sa’d, III, 531; Ibnu’l-Esir, Usdu’l-Gabe, II, 140)

Te Aishja ﷺ kishte ardhur një grup grashë nga Shami. Hazreti Aishe tha:

“Ju më duket se jeni nga vendi ku gratë hyjnë në hamam (dhe nuk kanë kujdes për mbulimin)! Gratë u përgjigjën; “Po!”. Hazreti Aishe tha:

“Unë kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut ﷺ të thotë; *Çdo grua që e nxjerr rrobën e saj në një vend jashtë shtëpisë së saj, e ka shqyer perden mes Allahut dhe saj.* (Ebu Davud, Hammam, 1/4010; Tirmidhi, Edeb, 43/2804)

Një grua e cila sillet kështu, e ka shqyer perden e edukatës dhe të turpit, sepse Allahu

Teala e ka urdhëruar që të ruhet me rrobën e devotshmërisë. Ndërsa duke bërë këtë, ajo e ka shkelur edhe urdhërin e Allahut për mbulimin edhe urdhërin e devotshmërisë.

Gruaja e Ferezdakut, i cili ishte një nga tre poetët satirikë më të mëdhenj në kohën e Emevime, kishte vdekur. Në ceremoninë e varrosjes gjendej edhe Hasan Basri. Duke treguar me gisht nga varri, Hazreti Hasan Basriu e pyeti këtë poet që i njolloste njerëzit dhe trondiste nderin me poezitë e tij:

“Çfarë ke përgatitur për ahiretin?” Poeti i vjetër tha:

“Që prej shtatëdhjetë vjetësh kam përgatitur shehadetin.” Pasi Hasan Basri tha

“Sa përgatitje e bukur!” Pastaj shtoi:

“Por shehadeti ka kushtet e tij. Për këtë arsye, ki kujdes dhe mos shpif për gratë e ndershme!”

Dikush i kishte thënë Vehb ibn Muneb-bihut:

“A nuk është La ilahe illallah çelësi i xhennetit?” Ai është përgjigjur:

“Po, ashtu është, por a funksionon çelësi pa dhëmbë? Nëse ke çelës me dhëmbë, dera të hapet, përndryshe mbetet e mbyllur dhe nuk hapet.” (Buhari, Xhenaiz, 1)

Dhëmbët e çelësit të teuhidit (njësimit) gjenden te mirësitë dhe te punët e mira.

Në shtetin Osman nderi dhe morali i një-rëzve ishte nën siguri. Për shembull, pas çlirimit të Bosnjes, Fatihu lëshoi një urdhër të ri:

“Kini kujdes, kur vajzat serbe të vijnë te çezma për të mbushur ujë, ushtarët e mi të mos gjenden aty!..”

Përmes këtij urdhëri Fatihu mbrojtje edhte ushtarët e tij, edhe nderin kristjaneve që ishin nën sigurinë e tij.

Në kohën e Kanunit, në Francë sapo kishte filluar të dalë në shesh paturpësia dhe

çnjërëzimi nëpërmjet asaj që quhej dans. Me ta dëgjuar këtë, Kanuni i dërgoi menjëherë mbretit të Francës këto urdhëra:

“...Kam dëgjuar se në vendin tuaj është shpikur një lloj zbavitje e poshtër që quhet dans, që është kundër moralit dhe turpit dhe që e bëjnë gratë dhe burrat duke u për-qafuar me njëri-tjetrin përpara popullit. Kjo poshtërsi ka mundësi të vijë edhe në vendin tonë, për shkak se jemi në kufi. Nisur nga kjo, duhet t’i jepet fund kësaj poshtërsie, sapo t’ju arrijnë urdhërat e mi. Përndryshe vij unë dhe sigurisht që kam mundësi ta zhduk atë poshtërsi.”

Historiani Hammer shkruan se nga efekti i kësaj letre, në Francë është ndaluar dansi plot njëqind vjet.

Janë shumë të njohur **Gurët e lëmoshës** që kishin vendosur gjyshërit tanë në disa lagje të Stambollit të vjetër, për të mos thyer zemrën e atyre që nuk mund të kërkonin asgjë për shkak të nderit dhe turpit dhe për të mos i detyruar të lypnin.

Këto gurë lëmoshe dikur ishin shërbime dhe garime të mëdha në të mirë. Ata që jetonin në ato vende, për të dhënë për hir të Allahut në mënyrën sipas së cilës “atë që e jep dora e djathtë të mos e shikojë dora e majtë”, i linin lëmoshat e tyre mes errësirës së natës mbi këta gurë.

Më vonë, të varfërit e virtytshëm dhe të ndershëm të lagjes merrnin parā aty aq sa kishin nevojë, ndërsa të tjerat nuk i preknin. Veçanërisht, ata që kishin turp të kërkonin sado që kishin nevojë, vinin e merrnin parā nga gurët në orët e vona të natës dhe merrnin aq sa kishin nevojë. Një turist francez i cili përshkruan Stambollin e shekullit të shtatëmbëdhjetë, rrëfen se ka vëzhguar plot një javë një gur mbi të cilin kishte parā, por prapëseprapë nuk kishte parë askënd që të vinte e të merrte lëmoshë aty.

Së fundi, besimtari duhet të jetë i ndershëm dhe i turpshëm. Është e domosdoshme që ta orientojë zemrën gjithmonë kah ndje-

njat e bukura dhe mendjen kah mendimet e larta që lidhen me mbrojtjen e nderit dhe me sundimin e vetes, për shkak se forca e të gjitha dëshirave dhe e ndjenjave vetjake është në imagjinatë. Veçanërisht të largohesh nga shokët e këqinj, është një princip shumë i rëndësishëm.

I Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“Jini të ndershëm ndaj grave të huaja, ashtu që edhe gratë tuaja të jenë të ndershme. Silluni mirë ndaj prindërve tuaj, ashtu që edhe fëmijët tuaj të sillen mirë me ju. Dikujt që i vjen vëllai duke i kërkuar ndjesë, le ta pranojë qoftë në të drejtë qoftë në të padrejtë. Përndryshe, në xhenet nuk mund të vijë te unë, te burimi i Keutherit.” (Hakim, IV, 170/7258)

Turpi i cili është stolia e njerëzisë, është një mburojë që e ruan të zotin nga çdo lloj e keqeje dhe që ia mundëson njeriut kryerjen në mënyrë të përkryer të të gjitha detyrat që ka ndaj Allahut. Duke nxjerrë në pah ndikimin dhe rëndësinë e turpit, i Dërguari i Allahut

“Që nga profetët e parë është një fjalë që ka mbetur në kujtesën e njerëzve: Bëj çfarë të duash nëse nuk ke turp!” (Buhari, Enbija 54, Edeb 78)

Mendjemprehtësia dhe inteligjenca

Mendjemprehtësi, që do të thotë të kesh fuqi zgjuarsie të lartë, është një nga pesë cilësitë dalluese të pejgamberëve. Mendjemprehtësia nuk është një mendje dhe logjikë e thatë, por një shkallë perceptimi përtej gjenisë. Është shfaqja e intelektit dhe zgjuarsisë në një mendje të lidhur me zemrën. Është e domosdoshme që çdo pejgamber të ketë një zgjuarsi të tillë të lartë, që të mund të zbatojë në mënyrë të pacenuar dhe të përkryer detyrën e predikimit të fesë. Në të kundërt, nuk mund t'u sjellin argumente të forta atyre për të cilët janë dërguar dhe nuk mund t'i bindin apo t'i bëjnë të heshtin.

Me mendjen, zgjuarsinë dhe intelektin që zotërojnë, Pejgamberët janë në gradën më të

lartë mes njerëzve nga çdo aspekt. Ata kanë një kujtesë të fortë, një perceptim të lartë, një llogjikë të fuqishme dhe aftësi bindëse. Ata ishin në gjendje t'i zgjidhin lehtë edhe çështjet më të mbyllura dhe më problematike. Kur ata shpjegojnë çështjet, për shkak se flasin me sehlul-mumteni¹⁰, bashkëbiseduesit nuk e kanë të vështirë t'i kuptojnë, pavarësisht se e kanë të ndryshme shkallën e perceptimit.

Inteligjenca, e cila është një nga cilësitë e pejgamberëve, është të sjellurit me mendjemprehtësi sipas shkallës së mendjes së bashkëbiseduesit, sepse një sjellje që gëzon dikë mund të zemërojë dikë tjetër. Për këtë arsye, edukimi i njeriut është i mundur vetëm duke vërtetuar gjendjen psikologjike të tij.

Është shumë e rëndësishme kjo ngjarje e cila tregon se si është sjellë i Dërguari i Allahut ﷺ ndaj atyre që janë larg intelektit dhe zgjuarsisë, ndaj atyre që japin fetva duke mos i njohur plotësisht urdhërat e fesë, të cilët bëhen shkak për dëmtimin e njerëzve me fetvatë që japin:

10. Sehlul-mumteni; janë shprehje të vështira për t'u gjetur dhe për t'u imituar, në një kohë që në pamjen e jashtme duken të lehta.

Xhabiri ﷺ tregon:

Ishim në luftë. Njërit prej shokëve tonë i ra një gur në kokë dhe u plagos. Gjatë natës ai në mënyrë të pavetëdijshe u bë xhunub (gjendja e ejakulimit në ëndërr). Kur u zgjua në mëngjes i pyeti shokët që kishte pranë:

“A është e lejuar të marr tejemmum?”
Ata i thanë:

“Ti ke mundësi të përdorësh ujin, por ne nuk mendojmë se është e lejuar.”

Njeriu i plagosur u la dhe për këtë arsye vdiq. Kur erdhën te i Dërguari i Allahut, ia treguan këtë ngjarje.

Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë u zemërua shumë dhe tha

“Shërimi i padijes është te pyetja. Për të ishte e mjaftueshme të merrte tejemmum, ta lidhte plagën me një copë, pastaj ta fshinte copën dhe ta lante pjesën tjetër të trupit.” (Ebu Davud, Taharet, 125/337; Ibn Maxhe, Taharet, 93)

Për këtë arsye, edhe myslimanët që ecin në rrugën e Pejgamberit tonë të Nderuar duhet të jenë të mençur, të ditur, të zgjuar dhe intelektualë.

Inteligjenca është një dritë që Allahu Te-
ala ua ka dhënë robërve që i do. Domethënë
është shfaqja në zemër e gjendjeve të tilla si
intelekti, zgjuarsia e lartë, ndjesia, të diturit
dhe konceptimi si një aftësi perceptimi shpirt-
ëror. Domethënë që nëpërmjet ndjenjave të
singerta që lindin në zemër dhe të frymëzime-
ve, të zbulosh fytyrën e brendshme dhe ato
gjëra që të vijnë në mendje dhe në zemër.
Sigurisht që këtë intelekt mund ta fitojnë ata
që shohin me dritën e Allahut dhe duke u
zhveshur nga mburrjet e vetes.

Pejgamberi ﷺ ka treguar se intelekti i çdo
besimtari është i lidhur me besimin:

*“Kini frikë nga inteligjenca e besimtarit,
sepse ai shikon me dritën e Allahut.”* (Tir-
midhi, Tefsir, 15/3127) Nisur nga kjo, inteligjenca
e miqve të Allahut, të cilët janë besimtarë të
përsosur, është shumë më e fortë se ajo e
besimtarëve të tjerë.

Gjëja e përkryer e inteligjencës fillon me
zgjidhjen e fjalëkryqit të vdekjes, sepse të dish
të fshehtat dhe të vërtetat e kësaj bote të për-
kohëshme, është e mundur vetëm me “vdek-
jen para se të vdesim”. Mevlana thotë:

“Të mençurit së pari qajnë, në fund buzëqeshin. Ndërsa budallenjtë së pari qeshin, pastaj qajnë duke i rënë murit me kokë. O njeri! Ji inteligjent dhe shikoje fundin e punës në fillim, ashtuqë ditën e ndëshkimit të mos digjesh në zjarrin e keqardhjes!..”

Kushti i inteligjencës është të hash kafshatë hallall, të zbulosh jetën shpirtërore dhe të thellohesh në mendim. Hapi i parë në mendim dhe në ndjesi është ta kundrosh mjedisin me shikimin mësimdhënës. Në Kur'anin Fisnik, Allahu i fton robërit e Tij që t'i shikojnë me një zgjuarsia e cila do të bëhet shkak për të kuptuar mësimet të tilla edhe në ajete të ndryshme fisnike:

“A nuk i shikojnë devetë se si janë krijuar? Edhe qiellin se si është ngritur lart! Edhe kodrat se si janë vendosur! Edhe tokën se si është shtruar!”¹¹

Nga ana tjetër, pasi numërohen mirësitë e Allahut, në Kur'anin Fisnik u thuhet njerëzve

11. Shik. Kaf, 6; Junus, 101; el-Gashije, 17-20; en-Nur, 43; el-Haxh, 63; er-Ra'd, 3; el-Enbija, 31; en-Nahl, 65; er-Rum, 50; Muhammed, 10...

disa herë: يَا أُولَى الْاَبْصَارِ domethënë “o njerëz inteligjentë...”¹², dhe është kërkuar që gjithësinë ta shikojnë për të marrë mësim. Në këtë drejtim, edhe në shumë ajete fisnike thuhet: **“a nuk mendoni fare?”**¹³, se njeriu duhet ta shikojë gjithësinë jo me një shikim bosh dhe pa konceptim, por me zgjuarsiri që të mund të perceptojë urtësinë.

Në ajetin fisnik ku flitet për mendjemprehësinë, lexojmë:

“...sigurisht që në këtë ka mësim të madh për ata që kanë mendje të kthjellët.”

(Ali Imran, 13)

“Përkujto robërit tanë Ibrahimin, Is’hakun, Jakubin që ishin të fortë në zbatimin e detyrave dhe largpamës. Ne i pajisëm ata me një virtyt të posaçëm që të përkujtojnë botën tjetër. S’ka dyshim se ata te Ne ishin prej të zgjedhurve më të mirë.” (Sad, 45-47)

“Thuaj: “Kjo është rruga ime që ftoj për

12. Shik. Ali Imran, 13; en-Nur, 44; el-Hashr, 2.

13. Shik. el-En’am, 50; el-Bakara, 219, 266; Muhammed, 24; en-Nisa, 82; Jasin, 68...

te Allahu me mendjemprehtësi veten time dhe ata që më ndjekin mua.” (Jusuf, 108)

Tabllo të virtytshme

Një ditë i Dërguari i Allahut ﷺ u pyet:

“O i Dërguari i Allahut! A keni adhuruar dikë tjetër përveç Allahut?” Ai u përgjigj:

“-Jo!” E pyetën:

“-A keni pirë ndonjëherë alkol?” Ai tha:

“Jo! Unë edhe para se të dija çfarë është Kur’ani dhe besimi, e dija se ato gjëra që bënë ata janë kufër.” (Dijarbekri, I, 254-255)

Natyra e pastër e të Dërguarit të Allahut ﷺ ishte krijuar mbi mendjemprehtësinë, inteligjencën dhe zgjuarsinë.

Kurejshit e rregulluan Qaben pesë vjet para profetësisë së të Dërguarit të Allahut. Edhe Drita e Ekzistencës mori pjesë në ndërtim, bashkë me xhaxhain e Tij Abbasin. Pastaj, kur erdhi koha për të vendosur gurin e zi, doli një ngatërresë e madhe, për shkak se

çdo fis donte ta kryente vetë këtë detyrë të ndershme. Ndërmjet tyre filluan debate të ashpra dhe grindje. Pothuajse do të derdhej gjak. Bijtë e Abdudhar sollën një enë të mbushur me gjak, bënë marrëveshje me bijtë e Adij ibn Ka'b dhe vendosën të luftonin deri në vdekje. Për të forcuar betimet e tyre, i futën duart në enën me gjak. Kurejshit u mbërthyen në këtë situatë katër ose pesë ditë.

Së fundi, Ebu Umejje i cili ishte më i moshuari i kurejshve, tha me zë të lartë:

“O populli im! Ne duam vetëm të mirën dhe jo të keqen. Edhe ju mos hyni në garën e xhelozisë në këtë çështje. Lërimi diskutimet! Meqënëse nuk mundëm ta zgjidhim këtë problem në mes nesh, le të gjykojë ai që do të hyjë i pari nga dera e haremit dhe ne le të jemi të kënaqur në gjykimin e tij!” Paskëtaj ai e drejtoi dorën nga dera Beni Shejbe e Mesxhidu'l-Haram.

Në atë moment, në derën e haremit hyri Krenaria e gjithësisë. Fytyra e gjithkujt filloi të buzëqeshte, sepse ai që po vinte ishte Muhammedu'l-Emin. Dashuria, respekti dhe

besimi që kishin kurejshit për Pejgamberin tonë të Nderuar, shtohet çdo ditë që kalonte. Madje, kur prisnin ndonjë deve e thërrisnin të Nderuarin e Botrave. Dhe ai vinte e lutej për begatinë e punëve të tyre.¹⁴

Për këtë arsye, sapo Kurejshit e panë Atë, thanë:

“Ja el-Emin! Të gjithë jemi të kënaqur që ai të gjykojë ndërmjet nesh!”

Atij i treguan çështjen. Ai zgjodhi nga një person për çdo fis, hoqi rrobën e Tij dhe e shtroi në tokë. Pastaj urdhëroi që Gurin e Zi ta vendosin mbi të dhe u tha që të gjithë ata që i kishte zgjedhur, le ta kapnin nga njëri cep. Gurin e bekuar e mbartën të gjithë bashkë. Drita e Eksiztencës e vendosi në vendin e tij me duart e veta. Kështu, duke shfaqur mendjemprehtësinë dhe inteligjencën e Tij, i Nderuari ynë e ndaloi luftën që mund të shpërthente ndërmjet fiseve. (Ibn Hisham, I, 209-214; Abdurrazzak, V, 319)

Inteligjenca që ka shfaqur i Dërguari i

14. Abdurrazzak, V, 319; Ibn Kethir, el-Bidaje, II, 304

Allahut në luftërat që ka bërë në rrugë të Islamit, mendjemprehtësia që ai ka nxjerrë në pah në marrëveshjet e paqes, sidomos në atë të Hudejbijes, metoda e jashtëzakonshme dhe drejtësia që tregoi në çlirimin e Mekkes, Hunejnit dhe Taifit, ishin aq të larta sa askush nuk do të mund t'i arrijë.

Njerëzit i admirojnë gjithmonë ata që kanë inteligjencë dhe personalitet dhe u be-sojnë atyre.

Mbasi u vërtetua se Hazreti Jusuf ishte i pafajshëm, u dërgua një përfaqësues për ta nxjerrë nga burgu. Por Jusufi ﴿يُوسُفُ﴾ nuk deshi të dalë nga burgu pa e kuptuar mirë mbreti të vërtetën, pa u kuptuar mirë çështja, pa e pranuar të gjithë se është futur në burg padrejtësisht. Duke përdorur mendjen dhe duke shfaqur durim dhe sjellje serioze, ai i pengoi edhe ata që e kishin zili që të mos i ngatërro-nin punët më keq. Vetëm kur u vërtetua se çdo shpifje e bërë kundër tij ishte gënjeshtër dhe kur shpëtoi nga akuzat, pranoi të dalë nga burgu.

Për këtë arsye, duke marrë mësim nga kjo vepër inteligjente e Jusufit ﴿﴾, çdo mysliman duhet të jetë shumë i kujdesshëm dhe i përpiktë në çështjen e heqjes së akuzës dhe në largimin prej vendeve akuzave.

Që në fëmijëri, Sulejmani ﴿﴾ kishte mendjemprehtësi të lartë dhe ishte shumë i zgjuar. I Dërguari i Allahut ﷺ tregon një ngjarje në lidhje me këtë veçori të tij:

“...Një herë kishin qënë dy gra dhe me vete kishin fëmijët e tyre. Kur po ecnin në rrugë, doli një ujk dhe ia mori fëmijën e gruas së madhe. Pas kësaj, gruaja i tha shoqes së saj (gruas më të vogël):

-Ujku mori fëmijën tënd. Gruaja tjetër tha:

-Jo, ka marrë fëmijën tënd!

Së fundi këto dy gra shkuan te Davudi ﴿﴾ për të gjykuar ndërmjet tyre. Davudi ﴿﴾ gjykoj se fëmija ishte i gruas së madhe.¹⁵

15. Njëra nga cilësitë e peygamberëve është ismeti, dom - thënë mbrojtja nga mëktet, por edhe ata nuk janë të

Ato dolën nga gjykata dhe shkuan të biri i Davudit ﴿الْحَكَمَ﴾, Sulejmani ﴿السُّلَيْمَانُ﴾. I treguan për gjykimin e Davudit. Sulejmani ﴿السُّلَيْمَانُ﴾ tha:

-Më sillni një thikë që ta ndaj fëmijën përgjysëm në mes jush!

Me të dëgjuar këto fjalë, nëna e vërtetë e fëmijës e cila ishte gruaja më e vogël, u hodh menjëherë përpara dhe tha:

-Të lutem mos bëj ashtu! Allahu të mëshiroftë! Fëmija është i kësaj gruaje!

Mbi këtë, Sulejmani ﴿السُّلَيْمَانُ﴾ gjykoi se fëmija ishte i gruas më të vogël.” (Buhari, Enbija, 40)

Sipas një transmetimi që gjendet në librin Araisu 'l-Mexhalis, thuhet:

lirë nga zelle si nevojë njerëzore. Zelle janë gabimet e pavullnetshme që bëjnë peygamberët. Kjo ka shumë urtësi. Ndonjëherë, me to zelle Allahu dëshiron që të shfaqet një ligj, ndonjëherë u kujton robërve të Tij adhurimin edhe nëse janë peygamberë, duke ua bërë të qartë paaftësinë e tyre, ndërsa ndonjëherë duke u treguar njerëzve se edhe këta robër të veçantë janë njerëz të cilët mund të gabojnë si nevojë njerëzore, dëshiron të pengojë që atyre të mos u japim cilësi hyjnore.

Dy janë nga gratë më të larta nga aspekti i inteligjencës. Që të dyja kanë dhënë përgjigje të saktë në zbulimet për Hazretin Musa:

Njëra është gruaja e Faraonit Asije. (Ajo, kur Musai u soll në një kuti në saraj, i anoi zemra nga ai, e mori dhe ia dërgoi Faraonit:)

“Ky fëmijë le të jetë drita dhe ndriçimi i syve tanë! Mos e vrit!”

Ndërsa tjetra është vajza e Shuajbit العليّة. Ajo e vërtetoi moralin e Musait ﴿عليه السلام﴾ dhe tha:

“O Baba! Merre atë me pagesë për të ruajtur delet tona. Ai është më i miri dhe më besniku prej atyre që do të marrësh me pagesë!”

Vajza e Shuajbit العليّة, Safura e vërtetoi me inteligjencë besnikërinë e Hazretit Musa. Kur u pyet se si e kuptoi këtë, u përgjigj:

“Sepse ai nuk na ka parë as fytyrën. Edhe në rrugë ecte para nesh. Kuptohet se ishte një njeri shumë besnik!”

pejgamberëve, çdo mysliman duhet ta përdorë në mënyrën më të frytshme edhe mirësinë e mendjes. Duhet ta dijë se kujt, çfarë, kur, ku dhe si duhet të flasë e të sillet. Për shembull, metoda delikate që përdori Xhafer Tajjari ﴿﴾ ndërsa po i jepte të dhëna për Islamin mbretit të Habeshistanit, Nexhashit, është shumë mësimdhënëse në lidhje me mënyrën se si duhet të përdorë inteligjencën një musliman. Kur Nexhashi, i cili ishte kristian, urdhëroi Xhafer Tajjarin ﴿﴾ që të lëxonte disa nga ajetet e Kur'anit Fisnik, ai nuk lexoi në fillim ajetet që sfidojnë mohuesit, por lexoi suren Merjem, e cila flet me lavdërim për nënën e Hazretit Isa. Nexhashi, i cili po i dëgjonte me frikërespekt ndaj Allahut ajetet që lexonte Hazreti Xhafer, tha me sy të mbushur me lot:

“Patjetër që këto që dëgjova shpërthejnë nga i njëjti burim drite me ato që ka sjellë Isai!” . Pas njëfarë ai u nderua me Islamin. (Ibn Hisham, I, 358-360)

Sipas transmetimit të Enesit ﴿﴾, një ditë, teksa ai po shkonte i vetëm te Osmani, pa

një grua. Bukuria e gruas i mbeti në mendje. Me këtë mendim shkoi te Osmani ؓ. Hazreti Osmani ؓ i tha:

“O Enes! Po hyn këtu në një kohë kur sytë e tu kanë shenjat e zinasë.” Enesi ؓ i cili u habit nga kjo fjalë, pyeti i mahnitur:

“A vjen shpallje edhe pas të Dërguarit të Allahut?” Hazreti Osmani ؓ tha:

“Jo, kjo është një mendjemprehtësi dhe inteligjencë e drejtë.” ¹⁶

Kur Abdullah ibn Omeri ؓ u lajmërua se Hazreti Husejn mori rrugën për në Irak, menjëherë u nis pas tij dhe pas tri ditë udhëtimi, e arriti Husejnin ؓ dhe i tha:

“O Husejn, ku po shkon?” Husejni tha:

“Po shkoj në Irak.”

Ibn Omeri ؓ pa se Hazreti Husejn kishte disa grumbuj letrash. Hazreti Husejn tha:

“Ja, këto janë letrat e irakjanëve.” Ibn Omeri tha:

16. Kushejri, Risale, fq. 238

“Mos u gënje nga letrat e atyre dhe mos shko tek ata!”

Por Hazreti Husejn këmbënguli për të shkuar, edhe pse e luti shumë dhe tha:

“Kush të shkojë, po të mos shkoj unë?”
Në lidhje me këtë, Ibn Omer i tha Husejnit:

“Atëherë unë po të kujtoj ty një hadith të të Dërguarit të Allahut:

Xhebraili عليه السلام erdhi te i Dërguari i Allahut. Të Dërguarin e Allahut e la të lirë të zgjedhë mes kësaj bote dhe ahiretit. I Dërguari i Allahut zgjodhi ahiretin. Edhe ti je një pjesë e të Dërguarit të Allahut. Betohem në Allahun se asnjë nga ju Ehli Bejt nuk do ta sundojë këtë botë deri në kiamet, (domethënë një kohë të gjatë apo plotësisht nuk do të posedoni gjëra të kësaj bote si pasuri, pronë, dhe pozitë). Ajo që ju pengon të mos e sundoni këtë botë, është se ju keni zgjedhur ahiretin, që për ju është më e vlefshme se kjo botë.”

Hazreti Husejn nuk pranoi që të kthehet. Mbi këtë Abdullah ibn Omer e përqafoi dhe filloi të qajë. Pastaj tha:

“Allahu të ruajtë, ti po shkon drejt vdekjes!” (Ibn Kethir, el-Bidaje, VIII, 152; Dhehebi, Sijer, III, 296)

Edhe vëllai i Hazretit Husejn, Hasani عليه السلام i shkruajti një letër Muavijes e dha dorëheqje nga Hilafeti për të ndaluar vazhdimin e fitnes (përçarjes) ndërmjet myslimanëve e për të mos u derdhur gjak.

Këto ngjarje që reflektojnë inteligjencën e Hazretit Abdullah, shfaqin sakrificat dhe vuajtjet që kanë duruar për hir të përgjegjësisë dhe të shërbimit.

Hazreti Abdulkadir Gejlani e tregon kë-shtu një ngjarje që i ka ndodhur:

Një ditë mu shfaq përpara syve një dritë që kaploi të tërë horizontin. Kur po e shikoja se çfarë ishte, nga drita erdhi një zë që më tha:

“O Abdulkadir, unë jam Zoti yt. Nga punët e mira që ke bërë jam aq shumë i kënaqur, saqë edhe haramet t’i kam bërë hallall.”

Por, sapo mbaroi fjalën, unë e kuptova se zoti i këtij zëri ishte shejtani i mallkuar dhe i thashë:

“Ik, zhduk, o i mallkuar! Drita që po shfaq për mua, është një errësirë e përjetshme.

Mbi këtë shejtani u largua dukë thënë:

“Përsëri shpëtova nga dora ime me urtësinë dhe inteligjencën që të ka dhënë Zoti! Me këtë metodë unë kam nxjerrë shumë njerëz nga rruga e drejtë.”

I hapa duart e mia nga qielli dhe e falenderova Allahun, duke e kuptuar se kjo është mirësia e Zotit.

Njëri prej xhematit që po dëgjonte këto fjalë, pyeti:

“O Abdulkadir, nga e kuptove se ai ishte shejtani?”

Abdulkadir Gejlani kuddise sirruhu u përgjigj:

“Nga ajo që tha: “t’i kam bërë haramet hallall”!..”

Ja kjo është një inteligjencë për të cilën gjithkush ka nevojë gjatë gjithë jetës.

Në kohën e fetretit (periudha nga lufta e Ankarasë 1402 deri në salltanatin e Çelebi Mehmedit 1413) të Osmanëve, populli, në luftën ndërmjet princave, ishte i fortë, i pjekur dhe sundues i ndërgjegjes së historisë, aq sa nuk mund të krahasohet me të sotmit dhe duke mos simpatizuar asnjërin prej princave, pritnin rezultatin e zënkës që ishte ndërmjet tyre. Për këtë arsye, populli, duke dërguar përfaqësuesit të Musa Çelebi i cili kishte ardhur në periferi të kryeqytetit të asaj kohe që ishte Bursa, i thanë:

“Ne nuk jemi as simpatizantë dhe as kundra jush! Ju vëllezërit zgjidheni problemin që keni ndërmjet jush! Nëse na futni edhe ne në këtë zënkë, do të bëheni shkak që të hapen plagë të cilat është e pamundur të mbyllen përsëri. Besnikëria e çdo ushtari që keni nën urdhërin tuaj është një borxh ndërgjegjeje, por ne ju kërkojmë që zënka juaj të mos bëhet shkak për të ndarë popullin...”

Një nga forcat më ndikuese që ndalonte copëtimin e shtetit Osman, ishte mendjemprehtësia, zgjuarsia dhe karakteri i fortë i popullit. Përndryshe, siç është parë edhe në shumë popuj të tjerë, çdokush lidhej pas një lideri në një mënyrë të verbër sikur po zgjedh një parti, ashtu që ndërmjet popullit hynte gjaku dhe urrejtja.

Timuri i cili e mundi Jëlldërëm Bajezidin në Ankara, i pati detyruar Osmanët të paguanin një taksë që do të zgjaste vetëm disa vite. Pastaj Ilhanllëllarët, duke thënë se ata janë në vend të Timurit, vazhduan ta marrin këtë taksë. Kjo taksë është dhënë deri në kohën e Murad Hanit II. Në kohën e Muradit II. Pashallarët e shtetit Osman që ishin mbledhur dhe forcuar plotësisht, i thanë sulltanit: “O padishahu ynë! Përse u paguajmë akoma taksë atyre? Tashmë le t’i zhdukim prej këtul!..

Murad Hani II, i cili ishte njeri shumë i mençur dhe inteligjent, iu përgjigj kështu kësaj kërkesë:

cën që ne kemi tani. Nëse nuk ua japim paratë që duan, ata shkojnë dhe mbledhin qoftë edhe një ushtri të zakonshme dhe vijnë të na sulmojnë. Në të vërtetë ata mposhten, por gjaku i myslimanëve do të rrjedhë... Për këtë arsye vazhdoni t'ua jepni ato para, sepse nuk dua që të rrjedhë gjaku i myslimanëve për para!

Por bëni disa shfaqje për përfaqësuesit e Ilhanllëllarëve dhe tregojani madhësh-tinë e ushtrisë sonë në atë mënyrë që ta kuptojnë forcën e ushtrisë që kemi, që të mos guxojnë të kërkojnë më taksë nga ky shtet i lartë që është shumë më i fortë se i atyre!..”

Me të vërtetë, rezultati doli ashtu si tha Murad Hani II.

Një nga shkaqet që e shtynte Murad Hanin II të këmbëngulte për të vendosur në fron birin e tij Mehmed Fatihun e II, është aftësia që shikonte te ai, sepse princi Mehmed, edhe pse ishte akoma në moshë të re, mendonte dhe bënte gjëra të cilat as edhe një njeri i

pjekur nuk mund t'i mendonte, e madje edhe babait të tij i bënte pyetje shumë të thella. Një herë pa babain e tij në oborrin e sarajit dhe menjëherë vrapoi drejt tij. Pasi e pyeti për gjendjen e tij, i tha:

“O babai im! Çfarë urtësie është kjo që nuk shoh te ju shenjat e pleqërisë si te të moshuarit e tjerë, paçka se keni shumë vuajtje dhe peshë në shpinën tuaj. Ju jeni plakur si njerëzit e tjerë, por nuk jeni kërrusur dhe shtrembëruar. Edhe pse keni vuajtur dhe jeni munduar shumë, e përdorni shumë mirë mendjen dhe vullnetin tuaj bashkë me energjinë, heroizmin dhe trimërinë e moshës së re. Shikoj se në fushat e luftës jeni një komandant që korr fitore, në kuvendet e dijes jeni një mjeshtër i thellë, jeni një dervish i singertë që i shërben popullit!.. nuk keni as natë as ditë! Si ia dilni mbanë kundrejt këtyre duke e mbajtur trupin drejt si fidan dhe pa e vjetëruar shpirtin tuaj delikat? Çështë kjo punë baba?!. Në një kohë kur preokupimi i vazhdueshëm i mendjes e tret dhe e mbaron njeriun, te ju s'ka arritur të shkaktojë ndonjë ndryshim dhe nuk ka mundur ta prishë gjendjen tuaj të

qetë!.. Çfarë ilaçi pini për karakterin veçantë që keni dhe çfarë lëngu përdorni për mendjen tuaj të epërme? A mund të m'i mësoni edhe mua këto, ashtu që edhe unë të eci në rrugën tuaj...”

Përveç se u habit shumë nga këto pyetjeve që nuk i pristë prej birit të tij, Sulltani Murad Hani II u gëzua shumë dhe i dha këtë këshillë historike:

“O biri im i dashur! Më gëzove. Zoti i lartë të cilin e adhurojnë gjithësia dhe të gjithë krijesat, t’i shtoftë epërsitë që t’i ka dhënë. Të bëftë që të interesohesh vazhdimisht për të studiuar dhe për të kërkuar rreth çështjesh të tilla të mëdha dhe të gjëra.

O biri im! Le të thonë ç’të duan, por unë besoj se ata që jetojnë në drejtësi, kur të ndahen nga kjo botë do të fitojnë në ahiret mirësi të pafundme që nuk mund të imagjinojnë. Në këtë që besoj nuk kam as dyshimin më të vogël. Për këtë arsye, adhurimet që i bëj për Allahun e lartë, i bëj në mënyrën më të sinqertë dhe me zemër.

Unë besoj se shpërblimin e këtyre vuajtjeve që kam hequr në këtë botë brengash dhe mundimesh, do të ma japë Allahu në ahiret, dhe në çdo çështje i kërkoj mbrojtje Atij. Veçanërisht, mendoj se takdiri i Tij, domethënë kaderi i Tij për mua është një nder i madh.

O biri im! Mos i beso dhe mos u mashtro ndaj çdo gjëje që thuhet, duhet ta mësosh dhe mendosh fytyrën e brendshme të çdo lloj situate dhe t'i qasesh së vërtetës vetë!

Siç hahet mirë një frut vetëm atëherë kur piqet, ashtu edhe ata të cilët kanë dije dhe përvojë, janë përherë të përshtatshëm për t'i zgjedhur, përndryshe, të hash fruta akoma të papjekura kur ka rrush të pjekur dhe të shijshëm, është dobësi e mendjes.

O biri im! Herë-herë kujtoj gjyshërit e mi të lartë. Humbas në mendime për të ardhmen e brezave të mëvonshëm. Elhamdulillah, deri sot kemi ardhur me dashuri, respekt dhe besnikëri. Shpresoj se edhe pas të sotmes të vazhdojmë në të njëjtën më-

nyrë. Ashtu siç lindëm dhe erdhëm, përsëri ashtu dua të shkojmë...

Dije mirë se, vazhdimi i çdo lloj gjëje nuk është i mundur vetëm me forcë, shpatë, heroizëm dhe me poshtërim. Mendja, marrja e masave, durimi, të shikuarët përpara, provimi dhe përvojat lodhëse janë shumë të rëndësishme. Siç nuk është rruga e parë gjithmonë e kalueshme, ajo ka edhe shumë pengesa. Edhe rruga e dytë nuk ka dobi vetëm. Që të dyja duhet t'i administrosh në të njëjtën kohë, për të fituar suksese të mëdha! Mos ki turp, në të vërtetë gjyshërit tanë të lartë i kanë korrur fitoret e mëdha me mendje, llogjikë e me forcën e dashurisë, dhe jo nën hijen e shpatës siç duket në pamjen e jashtme.

O biri im! Kujdes, mos e lër drejtësinë qoftë edhe një çast, sepse Allahu i madhërisëm është i drejtë dhe e do të drejtin. Nga një aspekt ti je halifeja e tij në këtë tokë. Ai të ka dhënë disa të mira dhe të ka bërë komandant në krye të robërve të Tij, këtë mos e harro!..

O biri im! Në këtë botë ka tri lloj njerëzish:

Grupi i parë, janë njerëz që e kanë mendjen në vend, e shikojnë pak a shumë të ardhmen dhe janë besnikë.

Grupi i dytë, janë ata njerëz që nuk e dinë se cila rrugë është e vërtetë apo e gabuar, por nuk kanë rënë në këtë gjendje me dëshirën e tyre, por me ndikimin e njerëzve. Kur këshillohen, vijnë në rrugë të drejtë, e pranojnë të vërtetën dhe ta dëgjojnë fjalën. Krahës kësajë, shumicën e kohës e jetojnë duke u përshtatur atyre që kanë dëgjuar.

Ndërsa grupi i tretë, janë njerëz që nuk dinë gjë dhe nuk dëgjojnë as qortim e as këshillë. Vetëm u përshtaten dëshirave të veta dhe pandehin se dinë çdo gjë. Këta janë ata më të rrezikshmit.

O biri im! Nëse Allahu të ka krijuar nga njerëzit që numurova në grupin e parë, gëzohem dhe e falenderoj Allahun. Nëse je nga grupi i dytë, të këshilloj që tua vësh veshin këshillave dhe qortimeve. Bëj kujdes që të mos jesh nga grupi i tretë! Ata nuk

janë në një gjendje të mirë as para Allahut, as para njerëzve.

O biri im! Padishahët u ngjajnë njerëzve që kanë peshore në dorë, por padishahu i vërtetë është ai që e mban drejt peshoren që ka në dorë! Kur të bëhesh padishah, të këshilloj ta mbash drejt peshoren. Atëherë edhe Allahu i lartë të jep mirësi dhe të bën prej të devotshmëve. Ai e di gjithçka...”

Ja një inteligjencë dhe intuitë e jashtëzakonshme që shikohet te babai dhe i biri...

Krahas vakëfeve, bibliotekave, spitaleve dhe shërbimeve të tjera të mira të Bajezid Veliut II, është shumë e madhe edhe rëndësia që ai u ka dhënë dijeve Islame dhe kulturës. Koha e tij është koha kur janë hedhur themelet e kulturës dhe qytetërimit Osman. Kur piktori dhe arkitekti i njohur italian, Leonardo da Vinci i shkruajti një letër Bajezidit II, në të cilën i propozoi që t'i bënte ai planet dhe projektet e xhamive dhe të veprave tjera në Stamboll, vezirët që ishin nën Kubbe u gëzuan. Ndërsa Bajezid Hani II, i cili kishte një perceptim të thellë dhe të hollë tasavvufi e refuzoi këtë propozim. Më pas tha:

“Nëse e pranojmë këtë, në vendin tonë do të sundojë një arkitekturë që imiton arkitekturën e kishave nisur nga metoda dhe shpirti, ndërsa arkitektët tanë myslimanë nuk mund ta zbulojnë dhe nuk mund ta fitojnë personalitetin!”

Ky mendim shpreh horizontin e një myslimani i cili ishte i mençur, inteligjent dhe me dije të thellë shpirtërore, sepse pas Bajezidit II, ashtu siç arritën tokat Islame në njëzetekatër milionë kilometra katrorë, në po atë mënyrë u përhap edhe arti Islam duke arritur kulmin. Për shkak të këtij mendimi, shpirti i Islamit u transmetua në inxhinieri dhe nxori në pah Xhaminë Selimije, Xhaminë Sulejmanije dhe një zinxhir monumentesh të tilla që do ta ruajnë vlerën e tyre deri në kiamet.

Sigurisht që i dhunuari i parë i Palestinës është Abdulhamid Hani II. Ai ka shfaqur një përpikmëri në çështjen e Palestinës dhe është sjellë me zgjuarsiri dhe inteligjencë kundrejt dëshirave dhe shpresave të çifutëve, të cilat në pamje të parë dukeshin të pafajshme. Teodor

Herzlit, i cili kërkonte që ai t'i jepte tokë nga Palestina si kundërvlerë për të paguar të gjitha borxhet e jashtme të Osmanëve, Abdulhamid Hani i tha:

“Unë nuk shes as edhe një pëllëmbë tokë nga Palestina, sepse ky atdhe nuk është i imi por i popullit tim. Ndërsa populli im i ka fituar ato duke derdhur gjak. Pjesa e atdheut që merret me gjakun e dëshmorëve, nuk shitet me para! Dijeni se unë kurrë nuk ju jap leje të bëni një operacion tradhëtar që e keni planifikuar për ta bërë mbi trupat e gjallë!” Paskëtaj ndërmoi disa masa paraprake shumë serioze për ta zhdukur këtë rrezik.

Kur shikojmë ato që ndodhin sot, e kuptojmë më mirë inteligjencën dhe intuitën e Abdulhamid Hanit II.

Akoma edhe sot, në krye të emrave që u vendosen fëmijëve në Palestinë, vjen emri “Abdulhamid”. Palestinezët e kujtojnë për mirë me shprehjen: “Ne jemi jetimët e Abdulhamidit.”

Së fundi, intelijenca dhe zgjuarsia janë disa nga cilësitë më të rëndësishme për besimtarin.

Shah el-Kirmani thotë:

“Nuk gabon intelijenca e atij që e ruan syrin nga harami, e ruan veten nga dëshirat vetjake, që kontrollon të fshehtën e tij, që ndërton të jashtmen duke ndjekur Sunnetin dhe që ushqehet me kafshatë hallall!” (Ebu Nuajm, Hilje, X, 237)

